

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMANUMMER: KIRKE I ENDRING

INNHold

Gudstjenesteoppslutning / "Å vikle ut en menighet" / Mellom Bededag og Allehelgen / Organisering av kyrkja / Salmebok uten dubletter - Takk! / Med Elias Blix gjennom kyrkjeåret / Gatekjøkken-fastfood og høy dipp-faktor - dog uten knefall! / Fra bispedømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

*Grunnlovsdag - Ernst-Modest Herdieckerhoff
4. søndag etter påske - Hilde Barsnes*

De må komme fordi de kjenner at de trenger det for troen sin og livet sitt.

Gudstjenesteoppslutning

Puh! I ymse kanaler har vi nylig fått presentert tallenes og bildenes dystre tale fra det siste tiåret - nedgangen i antall kirkemedlemmer, andel døpte og konfirmerte og andel mennesker som går regelmessig til gudstjeneste,

ledsaget av et bilde av en praktisk talt tom kirke, med prest og noen få kirkegjengere. Biskop Laila har sendt ut hyrdebrev, og andre kirkeledere er blitt utfordret på å kommentere situasjonen.

Vi kan selvfølgelig si både det ene og det andre om disse tallene og hva som skjuler seg bak. Og spennet er stort, fra nokså tomme til ganske fulle kirker. Trosopplæringsreformen har mange steder gitt en ny vitalitet i arbeidet, med økt oppslutning som et av de hyggelige resultatene, og hver uke er det tusenvis av mennesker som er involvert i en eller annen form for menighetsarbeid.

Men fellesskapet er skjørt mange steder, ikke minst i forhold til gudstjenesten. Svært mange av oss prester og øvrige menighetsarbeidere, kan hende aller mest i distriktene og i indre by, opplever gudstjenestefellesskapet som lite, ustabil og sårbart. Noen søndager "reddes" av et par dåpsfølger, på godt og vondt. For min egen del har jeg i 13 av godt 15 år som prest stort sett arbeidet i menigheter hvor dette er situasjonen, hvor jeg i løpet av uken kan møte temmelig mange, totalt sett, på babysang, kirketacos, dåpssamtaler, konfirmantsamlinger, seniorlunsj, sørgesamtaler, hjemmebesøk, osv. Men få av dem møter jeg i mer enn en av disse settingene - og relativt få av dem lager jeg gudstjeneste sammen med. Menighetens hovedsamling oppleves ikke alltid som menighetens hovedsamling.

Mange steder går heller ikke menighetsrådets medlemmer særlig jevnlig til kirke. Som prest ønsker jeg ikke å gi dem dårlig samvittighet - både fordi de allerede legger ned tid og arbeid i menigheten og ofte er engasjert også i mange andre ting, og fordi det ville være trist om folk skulle komme til kirken fordi de synes synd på presten sin som står der alene. Pliktfølelsen alene skaper ikke noe smittende og livgivende fellesskap. De må komme fordi de kjenner at de trenger det for troen sin og livet sitt.

Samtidig tenker jeg at det er lov å utfordre hverandre i forhold til at så mange andre aktiviteter og krav roper høyt og til dels fristende. Det er en stor og viktig oppgave rett og slett å komme og ta del i gudstjenesten, og bidra til at den er et levende fellesskap, både for de faste og for dem som er innom. For å få mye ut må vi selv også legge en del inn, i forhold til både Gud og mennesker.

Som prest har jeg behov for at vi er langt flere

som eier gudstjenesten. Den er ikke prestens - eller organistens for den saks skyld. Mange av oss prester kan bli bedre til å involvere flere mennesker og grupper i lokalmiljøet i gudstjenesten, på en måte som ivaretar både gudstjenestens egenart og deltakernes ulike premisser, slik for eksempel sokneprest i Sjøk, Hege Elisabeth Fagermoen, forteller om i sitt bidrag i denne utgaven av Luthersk Kirketidende. Med noen konkrete grep i forhold til stedegengjøring og mye relasjonsbygging har hun og hennes medarbeidere lyktes i å få langt flere mennesker til å delta i og bidra på gudstjenesten.

Vi prester har absolutt vår store del av ansvaret for denne involveringen og stedegengjøringen (i tillegg til å bli så gode liturger og predikanter som vi kan). Men vi må også våge å ta samtalen, med både menighetsråd og andre: Hva

Det er en stor og viktig oppgave rett og slett å komme og ta del i gudstjenesten.

skal til for at dere ønsker å prioritere gudstjenestene? - at dere får/tar/vil ha eierskap? - at dere selv har lyst til å gå, og at dere har fri-modighet til å invitere naboen med? Handler det om form, innhold, tidspunkt, vane? - eller om å sette av tid? Hvilke oppgaver kan dere tenke dere å bidra i forhold til? Hva tenker dere er beste form for samvær ut fra det nettverket dere har lokalt? I forlengelse av dette, og av de vedtak som trolig gjøres under Kirkemøtets behandling av gudstjeneste-reformen, trenger vi også å drøfte McDonald-prinsippet rundt gudstjenesten - at vi grunnleggende "serverer" samme gudstjeneste overalt. Gjenkjennelsen og fellesskap i uttrykk er viktig, samtidig som lokale særpreg og tilpasninger er helt nødvendig.

Noe av det vi fortsatt skal ha felles, er ny salmebok. Her er det sterke følelser i sving, angående både salmer som skal ut, salmer som skal bli værende, og salmer som skal inn. Det er alltid vanskeligere å fjerne enn å legge til, men for å få et overkommelig volum og brukervennlige salmer er det nødvendig med noen utskiftninger. Så kan man jo ha sine favoritter og gi kolleger, både kantorer og prester, puff til å bruke flere av ens egne yndlingssalmer, slik Svein Malmbekk og Kyrre Kolvik har gjort i sitt bidrag om Blix-salmene. Per Lønning slår et slag for å fjerne dubletter, samt eksklusivt

prioritere tema som kriterium i utvelgelsesprossessen. Jeg kan følge ham noe på vei, men tenker samtidig at flere andre sider ved salmene, som det teologiske språket og melodiene, er viktige å ha med i betraktning.

Noe annet vi har felles, er nattverden. Morten Kravik kommer med en replikk hvor han forsvarer den tradisjonelle varianten med knefall og kalker, i motsetning til intinksjon. Mange av oss har antakeligvis positive erfaringer med begge deler og varierer litt, avhengig av menighet og den enkelte gudstjeneste. Intinksjon går kjappere, oppleves kanskje mer lavterskel, er enklere for barn og for de voksne som er ustø på hånden, og gir kirketjener mindre arbeid. Knefall gir mulighet til å komme helt fram og knele og få ro over nattverden. En kombiløsning brukes også noen steder på noen gudstjenester, nemlig knefall med intinksjon. Det viktigste er vel kanskje at vi snakker med folk som kommer i kirken, om hvordan de opplever dette, og at menighetsråd og staver snakker om hva vi gjør, og hvorfor vi velger å gjøre det vi gjør, og at det blir en viss grad av forutsigbarhet over det.

... hvor gudstjenestene og andre samvær lar oss oppdage hvem vi er, hvem andre er, og hvem vi hører til.

Tore Kopperud bidrar med en refleksjon rundt Bots- og bededag og Allehelgensdag og deres særpreg, mens Gunnar Mindestrømmen skriver om organiseringen av kirken og ønsker seg en linje med personalansvar og mer makt og myndighet til de lokale menighetsrådene. Min erfaring med ulike menighetsråd er at det er store sprik i hvor mye ansvar de ønsker å ha, og for hva - så her bør nok organiseringen ha et godt rom for skjønn og lokale tilpasninger.

Med alle reformer og prosesser og utfordringer vi står oppe i, trenger vi stadig å minne oss selv og hverandre på at alt handler om å legge best mulig til rette for at vi kan være en åpen, bekjennende, tjenende og misjonerende folkekirke - hvor gudstjenestene og andre samvær lar oss oppdage hvem vi er, hvem andre er, og hvem vi hører til.

SUNNIVA GYLVER
sunniva@fylver.no

”Å vikle ut en menighet”

En fortelling om stedegengjøring, involvering og fleksibilitet¹

AV HEGE ELISABETH FAGERMOEN, SOKNEPREST I SKJÅK

Lengst vest i Nord-Gudbrandsdal ligger fjellbygda Skjåk - en typisk distriktskommune med 2.300 innbyggere fordelt på to sokn og to kirker.

I det kirkelige landskapet kan vi plassere Skjåk som typisk ”folkekirkelig”. Dette har vist seg ved at det gjennom årtier har vært stor oppslutning om de kirkelige handlinger, høy dåps- og konfirmasjonsprosent helt oppunder 100 %. Samtidig har det vært lav oppslutning om det jevne gudstjenestelivet og lav nattverdtdeltakelse. Ut over gudstjenester og konfirmasjonstid har det så å si ikke vært noe kirkelig aktivitetstilbud, og det gir liten mening i å snakke om noen ”menighetskjerne”.

På fem år har antallet gudstjenestedeltakere steget med over 30 %, nattverdtdeltakelsen like så. Fra et snitt på 49 pr. gudstjeneste er tallet nå 79. I tillegg er det gjennom trosopplæringa et bredt utvalg av aktiviteter som igjen er knyttet til gudstjenestelivet. Hva har skjedd? Dette er min fortelling om hva jeg har fått være med på i Skjåk siden jeg kom dit i 2006.

Hvordan vikle ut en menighet?

Ordet ”menighetsutvikling” er et godt ord. Det handler om å vikle ut noe som allerede er der. Det er en stadig pågående prosess der jeg sammen med andre ledes og får lede den tiden jeg er der. Som tilflytter og ny og prest er det ikke jeg som kommer med Jesus; han er der allerede og vet hva som trengs. Derfor er min første og grunnleggende oppgave å

LYTTE:

I Skjåk finnes en kake som representerer noe av bygdestoltheten. Ethvert hjem med respekt for seg selv har alltid avletter å sette på kaffebordet, og det er nærmest utenkelig med en barnedåp, konfirmasjon eller bryllup uten avletter på bordet. Det slående med denne kaken er at den ser ut som en flat krumkake, eller altså som en stor oblat - og roten til ordet er også det samme. Den forbindes med fest, glede og fellesskap. Det første vedtaket jeg var med på å foreta i soknerådene, var å innføre avletten som fast nattverdrød, bakt glutenfritt av en lokal bakstekjerring. Da skjedde det noe med nattverdsøkningen. Noe kjent og kjært som bar en felles stolthet med seg, ble knyttet til det hellige, og *den* hellige. Dette opplevdes tydeligvis både inviterende og inkluderende.

Dette var begynnelsen på et gudstjenesteføreløsende arbeid sammen med råd og stab, og etter hvert stadig flere frivillige.

Det jeg hørte når jeg lyttet, var at gudstjenestene og de kirkelige handlingene representerte det som var ”kyrkje” for folk. Så sant de hadde et ”alibi” for å være der, møtte de med glede.

For utenom de klare livsritemarkeringene var det noen gudstjenestetilbud som samlet mange; som utdeling av fireårsbok og markering av ettårs dåpsdag. Men det syntes avgjørende for folk å ha en plass, en rolle i gudstjenesten, enten det var som fadder, søsken, besteforeldre, osv. Eller for eksempel medlem i

bygdekvinnelaget som stelte til kirkekaffe.

Her "hørte" jeg ansatser til strukturer som kunne bygges ut og utvides, tydeliggjøres og forankres i det gudstjenestelige rom. Siden Skjåk er en jordbruksbygd, er det lett å ty til dette bildet: Mange hadde gravd, spadd, sådd og fått høste før oss; nå var det vår tur til å spa videre, grave, så osv. Men hvor skulle åkeren utvides nå? Hva var det tid for å vikle ut?

Etter 11 år som kapellan på Nordstrand i Oslo hadde jeg med meg mye verdifull ballast. Der var det siden 60-tallet drevet et strategisk arbeid for å utvikle menigheten. Erfaringen med å få jobbe i denne sammenhengen og bygge videre på de strukturene som var lagt der, hadde jeg med meg i "ryggmargen" da jeg kom til Skjåk. Men etter å ha forlatt et svært og bredt aktivitets- og gudstjenesteliv der måtte jeg lytte meg fram til hva som var kirka i Skjåk. Hva var folks forventninger til kirka - eller mangel på dem: Hva fungerer; hva fungerer ikke - og hvorfor? Som prest var det viktig å lytte etter hvordan dette kunne møtes av meg, den jeg var, som meg, og i rollen som prest. Fra min tidligere menighets- og prestetilværelse kunne jeg hatt mange tanker om å starte ungdomsarbeid, barnekor, bibelgrupper osv., mange ting som jeg hadde drevet med før, og som hadde fungert utmerket der jeg var da - og jeg kunne godt "knekt nakken" på det!

ELSKE:

I boka "Contemplative Youth Ministry" kommer den amerikanske teologen Mark Yaconelli med den vakreste programoverskrift jeg har sett over et gudstjenesteforløsende og menighetsutviklende arbeid, som jeg for øvrig mener er to sider av samme sak: "Take a long, loving look at reality". Hvor finnes gudslengselen og himmellengselen hos folk her - og hvordan kan den knyttes til gudstjenestefelleskapets og kirkens rom?

I Skjåk tror jeg folks store respekt for kirka og den store stoltheten over det stedegne kulturuttrykket gjorde at å føye disse sammen slo an i slik grad at det har virket inn på gudstjenestestatistikken.

Noen eksempler:

Noe av det første jeg gjorde, var å gå på bygdefest. Av alle "himmelbilder" i Bibelen er

jeg svak for gjestebudet hos Jesaja og ser på enhver fest som lengselen etter den store festen. På fjordedagsfesten i Skjåk er mye folk samla til fest og glede. Og der det er fest, er det dyktige tradisjonsmusikere man kan bli kjent med. Så i tillegg til å være dansemusikere, er det nå blitt et fast "husband" i Skjåk, som kaller seg for "Kyrkjemusikarane". Der er det sju spelekvinner og menn i alderen 20-70, som spiller og synger "Jesus, dra meg til ditt hjerte", "Håpstango" og keltisk velsignelse med mye mer, med stort eierskap og glede. Det er et privilegium å kunne ønske en dansepartner velkommen til gudstjeneste med de samme musikerne som spiller til reinlenderen! Med nyttårsmesse og 2. påskedag som særlige gudstjenester (De deltar på mange flere gjennom året) har disse to gudstjenestedagene gått fra å være de gudstjenestene med lavest deltakelse til å bli noen av dem med flest tilstede.

Et annet eksempel: Et år falt "Dansens dag" på en søndag og ble markert på gudstjenester over hele landet. I Skjåk ble Spel- og dansarlaget invitert til å være med. I begynnelsen var det motstand mot dette - fra danserne selv! En var engstelig for å "trække på det hellige" og dra det "usømmelige", det som hadde med fest å gjøre, inn i gudstjenesten. Det ga presten en ypperlig mulighet til å drive litt gudstjeneste- og liturgiundervisning for spel- og dansarlaget! Og dansemesse ble det, noe av det mest høytidelige og verdige vi har opplevd, vi som var der. Med pretekst fra 1 Pet 3 og "Lova vere Gud..." knyttet til Henri Nouwens bok "La min sorg bli vendt til dans" ble springleiken under prekenen et ypperlig utgangspunkt for å preke om fellesskap og medvandring, med Jesus og hverandre, om å lede og la seg bli ledet, og ikke minst om å hjelpe hverandre gjennom vanskelige "turer". Etter dette er det fast samarbeid med Spel- og dansarlaget som har "sine" gudstjenester. Det har også resultert i en barneleikarring som har samlinger med dans, bordvers og kveldsbønn, og som hvert år forbereder og deltar på Marimesse.

Et tredje eksempel: I Skjåk er det mange fjøs! Hvilket sted er mer naturlig enn et fjøs når konfirmentene skal undervises om det hellige mysteriet på julenatt? Jeg inviterte konfirmentene og meg selv til Nord-Gudbrandsdals eldste bebodde gård, og fikk en mottakelse som

antakeligvis langt overgikk det den vordende hellige familie fikk den gangen de søkte husly. Høyballer var lagt til benker, et kors av vedskier var hengt opp på veggen, og en krybbe sto klar fylt med halm. Et hellig rom var stelt til, og gårdens folk deltok som "kirkeverter" og "kirketjenere". Denne fjøs-julemessa ligger nå fast inne i konfirmantplanen.

LEDE:

Det er et betimelig spørsmål om ikke en slik måte å organisere gudstjenestelivet på fort kan tippe over i "events", bekreftende og hyggelige arrangementer med stor underholdningsverdi og en gudstjenestelig "dæsj" på toppen. Det tror jeg absolutt det kan!

Men det kan også bli det motsatte, slik eksempelet med spel- og dansarlaget forteller om: en mulighet til samtale og undervisning om teologiske spørsmål, om hva gudstjeneste er, og til formidling av teologi. Det er også viktig at det ikke bare er ett grep som gjøres, men at det tenkes helhetlig om de grepene som tas, og at det som skjer, forankres i råd, stab, ja, i folket. I kraft av vår rolle som prester har vi ansvaret for at dette skjer i en lydhør dialog. Som ledere skal vi få være med å lede folk til Kristus og gi alle muligheten til å finne sin vei og sin plass.

Skal man få til en varig endring og utvikling, er min erfaring at det må gjøres på flere plan samtidig.

Nøkkelen for oss er at folk inviteres til en stadig gjentatt involvering. Gjennom å være en del av flere strukturer som settes i sving og stadig utvides, er det stadig flere som møtes til gudstjeneste med ulike funksjoner ut fra de forskjellige strukturene. Ved å involveres slik kommer mange stadig tilbake og møter hverandre til gudstjeneste. Og til slutt trenger man ikke de ytre strukturene lenger som en "unn-skyldning" for å være der. Gudstjenesten blir i seg selv en grunnstruktur for livet, og en møter rett og slett fordi det er gudstjeneste.

Så ved siden av å invitere lag og foreninger inn til gudstjenesteforbereidelse og feiring er det viktig å etablere eller bygge ut strukturer. Her er tre eksempler:

1) Det kunne virke som om det hersket en opplevelse av at gudstjenesten var presten sin - i hvert fall opplevde jeg det slik. I beste fall

opplevdes det som de ansatte sin, for folket. Så i tillegg til å engasjere "utover" i form av mange medvirkende på gudstjenestene på ulikt vis var det viktig å utvikle bygge strukturer "innenfra". Og veien var ikke lengre enn å bygge på noe som allerede var der: soknerådene! Med gudstjenesteuvente soknerådsmedlemmer var det meningsfullt å innføre kirkevert- og klokker-tjeneste for disse. Slik kommer de selv på innsiden av gudstjenesten samtidig som de også blir synlige utad som rådsmedlemmer, de som gjennom sine verv skal "vekke og nære og styrke". Gjennom høringsperioden for gudstjenestereformen i Skjåk er det også blitt råds-medlemmene/kirkevertene som ønsker velkommen til gudstjeneste og forteller om hva slags gudstjeneste vi er samlet til i dag. Etter gudstjenesten er de både kvalifiserte samtale-partnere til evaluering og i rådene godt rustet til videre strategisk arbeid med gudstjenestelivet vårt.

2) I Skjåk har vi fått erfare at trosopplæring og gudstjenestereform og -utvikling er to sider av samme sak. Vårt mål er at hver eneste aldersfase skal dekkes med hver sine avgrensede tiltak som innebærer en bibelfortelling, en opplevelse, en gudstjeneste. Gjennom disse elementene ville vi bruke lokalsamfunnet aktivt og knytte lærdom, folk og gudstjeneste sammen. Tittelen på prosjektet var i seg selv et strategisk valg: "Tett ved sida mi går Jesus", en nynorsk salme som også egner seg ypperlig på torader! Jeg opplevde en stor sjenanse hos folk overfor Jesus-navnet og foreslo å bruke denne salmen som "programsalme" og overskrift på prosjektet nettopp for å komme denne sjenansen i møte. Eksempler fra noen av fasene:

- 5-årsfasen bygger på 4-årsfasen der barna har fått "Mi kyrkjebok" på høsttakkemessa. Vi møtes igjen på våren og sår korn på gamlemåten på en gard, og bruker fortellinger, bønner og salmer fra "Mi kyrkjebok". På høsten møtes vi igjen og baker nattverdrød med kornet vi har lagd. Besteforeldre er med som medhjelpere. Vi øver inn enkle medhjelperopp-gaver til høsttakkemessa, og barna er med og holder brødet under nattverden.² Vi feier også en gudstjeneste på Skjåkheimen, og små hender er med og hjelper til med å dele ut det de har bakt. Gjennom dette tiltaket får ikke

bare barna, men også besteforeldrene tros- og gudstjenesteopplæring.

- 11-årsfasen bygger på 10-årsfasen der de har lært om pilegrimstradisjonen. 11-åringene er på tur til "heilagplasser" i bygda med historielaget, og Skjåk jeger og fisk både fisker med oss og lærer oss å skyte. Underveis blir dette fulgt med bibelfortellinger og sanger. For meg som forkynner er det en takknemlig oppgave å undervise om "synd" når vi i praksis opplever hvor lett det kan være å bomme på målet! Om natten under stjernehimmelen leser vi om Jakob og himmelstigen, og dagen etter har vi gudstjeneste med tittelen: "Sanneleg, Herren er på denne staden!". Gjennom dette når vi ikke bare 11-åringene, men også historielag og Skjåk jeger og fisk!³

Dette som to eksempler på en metodikk som gjennomsyrer hele trosopplæringa, og som gjør at vi når en bredde av Skjåk sin befolkning med tros- og gudstjenesteopplæring og direkte inkludering.

3) I Skjåk har konfirmanter bare en "valgfri" gudstjeneste de får komme til av de obligatoriske. Til de resterende blir de delt opp i gudstjenestegrupper med ministrantoppgaver. Før gudstjenesten får de en times innføring i dagen, preget og oppgavene de skal fylle, og får øvd skikkelig på dem. Dette er helt faste oppgaver, som prosesjon, dekking av alter, be samlingsbønn, assistere under dåpen med vann, lys, servietter, forbønn, assistere under nattverd osv. De har ikke egne "innslag", men fyller de samme oppgavene hver gang på omgang, slik at de blir godt kjent med dem. På den første gudstjenesten er fjorårskonfirmanter med og lærer dem opp, som "garva kjentmenn".

Slik blir alle konfirmanter godt kjent med gudstjenestens "hva, hvorfor, hvordan" og lærer om gudstjeneste ved å bli kjent med den fra innsiden. I tillegg kommer foreldrene "for å se på", og noen av dem fortsetter å komme til gudstjeneste selv om de ikke har konfirmanter lenger.

UTRUSTE:

I den apostoliske bekjennelse bekjenner vi at vi tror på "...en hellig allmenn kirke, de helliges samfunn". Hvem er det? I dåpen blir vi tatt inn i den kristne kirke og i menigheten, men et

flertall av landets døpte regner seg neppe som "hellige". Så da må jo vi prester og andre kirkeansatte fortelle dem at det er det de er. Det er vårt ansvar å ta på alvor det vi gjør og sier under dåpen, og det har vi autoritet til.

Fra første stund må de få oppleve at dette er deres, i dette fellesskapet hører de til. Og som kirke er det ingen annen vei å gå enn gjennom gudstjenesten. Jan Byström skriver at "Kyrkan förverkligar sig själv i gudstjenesten".⁴ Fra begynnelsen av var gudstjenestens unike funksjon "att göra kyrkan til vad hon är". Jeg tenker at ut fra gudstjenesten og inn mot den igjen folder vårt kall og vårt oppdrag som kirke seg, og gjennom alt vi gjør, må hvert menneske få muligheten til å finne sin plass og sin vei - i gudstjenesten og gjennom livet.

For ikke lenge siden fikk jeg denne kommentaren: "Jeg har aldri sett på meg selv som en kirkegjenger, men jammen er jeg ofte i kirka!" Slik jeg ser det, er dette et tegn på at denne gjentatte involveringen er i sving. Sakte men sikkert begynner behovet for et "alibi" for å gå til gudstjeneste å bli borte for noen. En trenger ikke lenger den definerte rollen som en som følger noen, eller er med og synger, eller lager kirkekaffe, for å komme til gudstjeneste. En hører til i gudstjenesten, og mellom søndagens gudstjenester, og har plass og rom til å få utfolde sine gaver og talenter - det som er ens eget - der. Eller kanskje en får oppdage noe en ikke visste en bar med seg?

I dypeste forstand er gudstjenesten stedet der alle døpte virkeliggjøres som de helliges samfunn. Gjennom den gjentatte involveringen finner vi vår plass. I gudstjenesten oppdager vi hvem vi er, og hvem vi hører til - på søndagen, og alle dagene imellom.

¹ Basert på innlegg og seminar på Stiftsdagene i Nidaros bispedømme 2011 under overskriften "Mangfoldig, sann og livsnær" og tidligere foredrag holdt under tittelen "Å vikle ut en menighet".

² Vi bruker barn og konfirmanter som medhjelpere under nattverden, men aldri som utdelere.

³ For resten av planen: Se storstavn.no.

⁴ Byström, Jan "Liturgisk teologi" i "Mer än ord. Liturgisk teologi och praxis" Verbum 1996.

Mellom Bededag og Allehelgen

AV TORE KOPPERUD, PROST I SØNDRE AKER

Artikkeloverskriften svarer til en tale av daværende biskop i Oslo, Johannes Smemo, ved Presteforeningens generalforsamling høsten 1954. Siden jeg kom over denne en del år i etterkant, har sammenhengen og spenningen mellom disse to dagene fascinert meg. Det er derfor sammenstillingen av Bots- og bededag / Allehelgensdag i vårt kirkeår som står i fokus - også i det følgende.

Men først: Olav Tveito har en fyldig historisk og aktuell gjennomgang i LK 22/2010 når det gjelder den første av disse to dagene: Bots- og bededagen. Her nevner han bl.a. at biskopene på sitt møte i juni gav uttrykk for at en ønsket å holde fast på den tradisjonelle plasseringen. Kirkemøtet i Tønsberg vedtok imidlertid å følge Kirkerådets forslag. Tveito reiser spørsmålet: Er endringsforslaget godt begrunnet? Hans eget svar er åpenbart nei, for hans konklusjon er klar: Bots- og bededagen bør beholdes og fortsatt legges til søndag før Allehelgensdag. Hans begrunnelse er vel verd å merke seg og ikke vanskelig å slutte seg til, for en som har vært innom det samme i en kronikk i avisen Vårt Land så sent som 1. november 2010, men da gjaldt det *begge* de to før nevnte dagene. Dette er et anliggende som virkelig ligger meg på hjertet og har gjort det lenge.

Folk flest har ikke mye innsikt i kirkens år, men noen har fått med seg at Bots- og bededag etter kalenderen er siste søndag i oktober, og at Allehelgensdag er på "nabosøndagen", dvs. første søndag i november. Kirkefolket har vel også merket seg at den lange rekken av søn-

dager i "grønt" plutselig får et dobbeltbrudd i og med de to i henholdsvis fiolett og hvitt før den grønne linjen trekkes videre. Verken kalender eller farger gir kunnskap av avgjørende betydning, men det kan være noe å observere og eventuelt reflektere videre på for egen del eller sammen med kirken, om kirken selv legger til rette for det.

"Mellom Bededag og Allehelgen lever hvert menneske som for alvor har hørt Guds kall og vil bli frelst. For det betyr jo mellom startpunkt og mål, mellom oppgjøret i tiden og avgjørelsen i evigheten." Med de ordene er jeg tilbake til biskop Smemo igjen. Det tok lang tid i mitt eget kristenliv, ja, en del år også i mitt liv som prest, før jeg oppdaget dette som fascinerer meg nå, og som gjør at jeg gjerne har gudstjeneste i samme kirke på Bededag og Allehelgen når dette er praktisk mulig. Med skriftemål den første dag og nattverd den neste.

Vår kirke, som sant å si er nokså symbolfattig også hva dager og farger angår, bør ikke redusere det lille den har av egen kirkeårs-symbolikk, især når denne representerer en slik mulighet til åndelig besinnelse og fornyelse som jeg mener er tilfelle her. Det kan innvendes at det etter hvert "bare har blitt sånn" - historisk sett, med disse to dagene side om side i vår kirke. Jeg mener at vi har mer grunn til å glede oss over det, mer enn å problematisere det. Dette har å gjøre med kirkeårets karakter av vekst. For kirkeåret har vokst fram og har aldri fulgt en plan hvor alt

kom på geledd. Også det er fascinerende.

Det har vært innvendt at Bots- og bededag / Allehelgensdag nærmest er uforenelige. Det er i så fall tilsynelatende. De henger like fint sammen som Kyrie og Gloria, nødropet og lovsangen i liturgien. En annen innvending har vært å ha en botsdag på en søndag. Som kirke er vi imidlertid forpliktet på både *lov* og evangelium, og vi formaner til ikke på noen måte å holde tilbake *hele* Guds plan og vilje. (Apg 20,20 og 27). Vi trenger - langt bedre enn før - å utnytte uken "mellom Bededag og Allehelgen", hvor vi kommer fra den verden vi kjenner, og bringer med oss alt herfra på vandringen mot lyset fra den verden vi venter.

Nå ser det ut til at vi får Bots- og bededag fast på 20.søndag i Treenighetstiden. Hertil kommer en berettiget markering av Reformasjonsdagen 31/10 med egen tekststrekke. Det er imidlertid vanskelig å se hvordan denne siste dagen i praksis skal framtre med tydelighet når den bare unntaksvis vil falle på en søndag. Det hadde trolig vært langt mer virkningsfullt å kombinere den med Bots- og bededag, så meget mer som Luthers første tese jo nettopp lød:

"Da vår Herre og Mester Jesus Kristus sa: Gjør bot, så var det hans vilje at hele livet for de troende skulle være en bot."

I 2017 er det 500 år siden disse ordene ikke bare ble opplest, men opphengt. Det hadde vært mer enn godt om en reformasjonsfest før den tid hadde et slikt oppheng kirkeårsmessig at den ikke bare ble feiret i særskilte jubileumsår, men med jevnlig frekvens. Det kunne

for eksempel skje ved at en av de tre rekkene på Bots- og bededag var "reformasjonsrekken". Alt om reformasjonen var selvfølgelig ikke sagt med dette, men noe viktig - det som var utgangspunktet for alt det andre - var garantert en mer sikret plassering i kirkens år.

Dobbeltheten Bots- og bededag / Allehelgensdag, skal ikke overdrives. Den skal heller ikke underslås, og derfor velger jeg også å fokusere på det genuint reformatoriske "simul justus et peccator". For å snu og utvide ordbruken noe: En botferdig synder som samtidig er kledd i rettferdiggjørelsens helgendrakt - under troens løp i denne verden.

Denne dobbelthet i dagrekkefølgen har ikke vært fremme under høringen og i liten grad ellers i presentasjonen av saken for de beslutende organer. Selv finner jeg ingen annen argumentasjon (statistisk som teologisk) overbevisende nok til å demontere en så unik uke i vårt norske kirkeår. Jeg tror den gamle biskop så dypt - og av betydning også for oss - da han talte om å leve "mellom Bededag og Allehelgen"!

Det vises særlig til boken "Kravet og kraften" med ulike bidrag av Johannes Smemo (1898-1973), herunder den nevnte preken. Boken ble utgitt av denne artikkelforfatter i 1978 på Luther forlag.

Det vises ellers til bidrag av samme forfatter i Halvårsskrift for Praktisk teologi 1985, nevnt i hefte 1 og utfoldet nærmere i hefte 2, under overskriften "Bots- og bededagen - en utfordring", samt boken "På vandring gjennom kirkeåret" (Luther forlag 1986) med historisk stoff knyttet til både Bots- og bededag og Allehelgensdag.

Organisering av kyrkja

AV GUNNAR MINDESTRØMMEN, LEIAR I DEN NORSKE KIRKES PRESTEFØRENING

Debatten går om korleis kyrkja skal organiserast i framtida. På kort sikt er det spørsmål om endringar som tek utgangspunkt i Stortingsforliket og dei grunnlovsendringane som følgjer av det - på lang sikt handlar det om kva slag struktur kyrkja bør få om banda til Staten blir lausare.

Måten vi organiserer ulike sider ved den kyrkjelege verksemda/kyrkja på, vil ha konsekvensar for både kyrkjelydar, tilsette og frivilljuge. Eg vil i det følgjande peike på nokre sider ved dette som vil vere viktige å reflektere over, og som kan løysast på ulikt vis.

Presteforeninga har ei arbeidsgruppe som arbeider med kyrkjeordninga. Seinare denne våren vil gruppa presentere ein rapport. I denne artikkelen vil eg orientere om ein måte å organisere kyrkja på, som har vore grundig drøfta i presteforeninga si gruppe. Den følgjande framstillinga vil vise ein organisasjonsmodell som fremjar ei styrking av soknet og soknerådet sitt ansvar, god personalpolitikk med handlekraft der det trengst, og ei demokratisk styreform. Debatten om kyrkjeordning vil halde fram, og vi meiner det er viktig at fleire perspektiv vert grundig drøfta.

Utgangspunktet for debatten er ulike kyrkjelege utgreiningar om organisering av kyrkja og tilhøvet mellom kyrkja og andre offentlege organ. Fleire av dei som no melder seg til debatt, har teke utgangspunkt i at kyrkjemøtet har gjort vedtak om at kyrkja bør organiserast i tre nivå, og at ein bør arbeide for éi arbeids-gjevarline.

Demokrati og byråkrati

Det er samanheng mellom kyrkja sin evne til å utvikle eit godt demokrati og Stortinget sin vilje til å overføre mynde til dei kyrkjelege organa. Kvart demokratisk organ fordrar eit godt og velfungerande byråkrati. Eit godt byråkrati kan gje dei folkevalde naudsynt innsikt i saker og slik sikre ei forsvarleg sakshandsaming. Eit godt byråkrati kan også omsetje vedtaka i praktiske konsekvensar slik at styringa gjennom dei valde organa er reell. Men vi veit også at kvart demokratisk organ krev økonomiske ressursar. Kvart demokratisk organ representerer også prinsipielt eit maktorgan som følgjer av at der skal vedtaka fattast. Tilhøvet mellom dei ulike demokratiske organa i kyrkja vil også spegle maktbalansen mellom ulike nivå i kyrkja. Det er difor å viktig å reflektere over korleis dei demokratiske strukturane er bygd opp. Kva demokratiske organ treng vi for å gje valde organ høve til å leie kyrkja? Kvar er grensene for det kyrkjelege demokratiet?

I ei tid med avgrensa ressursar må vi tenkje nøye gjennom kva og kor mange demokratiske organ vi vil ha. Kyrkja har eit læregrunnlag og ei sakramentsforvaltning som vert styrt av andre normer enn mindretal og fleirtal i demokratiske organ.

Eg vil ta til orde for at vi senkar ambisjonsnivået når det gjeld å tenkje nyorganisering av kyrkja. I staden for å tenkje at alt skal teiknast på nytt, trur eg det er betre å leggje til rette for ei gradvis og fleksibel tilnærming. Målet må

vere å gje det einiskilde soknerådet større ansvar og mynde til sjølv å ta stilling til korleis dei vil nytte sine ressursar.

Det viktigaste omsynet meiner eg må vere at alle våre menneskelege og materielle ressursar som kyrkje må innrettast mot eit mål: Å nå menneske med evangeliet og skape kyrkjelydar som "blomstrar". I dette arbeidet er alle oppgaver, stillingar og personar like viktige.

For å kunne samle alle tilsette og frivillige kyrkjemedlemmer om dette målet treng vi ei samlande leiing av kyrkja vår.

Eg trur vi treng større fleksibilitet i måten kyrkja blir organisert på, samstundes som omsynet til personalforvaltning fordrar faste rammer. Kyrkja er samansett på svært ulikt vis i ulike delar av landet. Sokna i Noreg har svært ulik storleik. Frå 25 til 20.000 medlemmer.

Eg foreslår difor at vi samlar all personalforvaltning hos bispedømerådet. Bispedømerådet kan så administrativt organisere seg slik at den enkelte arbeidstakar får ei god oppfølging. Vidare vil eg flytte mynde frå dagens fellestråd til soknerådet, men opne opp for frivillig samarbeid mellom nærliggjande sokn på sakleg avgrensa område. Denne tilnærminga representerer ikkje ein radikal ny måte å organisere kyrkja på, men er ei justering av dagens ordning som tek omsyn til kyrkjemøtet sitt ønske om å samle personalforvaltninga i ei felles line. Den orienterer seg ut frå soknerådet og bispedømeråda som grunnleggjande einingar kyrkja og eg kallar den difor *rådsmodellen*.

Soknet

I arbeidet med ulike modellar har ein som felles føresetnad at soknet framleis er grunn-eininga i kyrkja vår som sjølvstendig juridisk person, og at ordninga med kyrkjemøtet ligg fast.

Soknet er kyrkja si grunneining både ekklesiologisk, sosiologisk og juridisk. Den gudstenestefeirande kyrkjelyden er utgangspunktet for vår forståing av kva kyrkja er. Sjølv om kommunar og andre verksemdar søker å organisere seg i stadig større einingar, kan ein ikkje utan vidare overføre dette til kyrkja. Samlinga om ord og sakrament er det som er kyrkja.

I ei framtidig kyrkje må soknerådet si styring av den lokale kyrkjelyden difor styrkast. Sokne-

rådet si oppgave er å gjere ALT for å vekke og nærme det kristelege liv i kyrkjelyden (Kyrkjelova § 9). Dette ALT omfattar også det som prestar og andre tilsette har som arbeidsoppgaver. Dette ansvaret er berre avgrensa i forhold til tenesta med ord og sakrament. Men utanom dette har soknerådet ansvaret for ALT. Det har som konsekvens at alle tilsette, prestar inkludert, må vere forplikta på dei prioriteringar og planar som soknerådet gjer vedtak om. Ved å styrkje soknerådet sitt ansvar og mynde styrker ein grunneininga i kyrkja vår. Eg vil difor ta til orde for at soknerådet også må få ei sterkare rolle i samband med tilsettingsaker. Soknerådet kan tilsette alle ikkje-vigsla og ha sjølvstendig innstillingsrett for alle vigsla stillingar.

Med ei slik organisering vil ein plass i soknerådet gje større ansvar og utfordringar og styrkje den demokratiske styringa av kyrkja både lokalt og regionalt.

Erfaringane etter nær 15 år med ny kyrkjelov tilseier at mange fellestråd er for små. Over 161 av 430 kommunar har mindre enn 3.000 innbyggjarar og med det fellestråd som brukar ein stor del av ressursane sine på å yte alle grunnfunksjonar. Dette medfører kostnadskrevjande lokalt byråkrati og vanskar med å rekruttere kompetanse.

På den andre sida har dei største byane opplevd at fellestråda blir for store. Her er utfordringar i tilhøvet mellom fellestråd og sokneråd. Det har gjennom åra med fellestråd vore ei gradvis utvikling med maktoverføring frå sokneråd til fellestråd på stadig nye område. Fellestråda "tappar" sokneråda for mynde, oppgaver og ressursar slik at det einiskilde sokneråd ikkje lenger får styre utviklinga i sitt eige sokn. Dette svekkar soknerådet som grunneininga i kyrkja.

Sokneråd og presteneste

Det har vore hevda at dei endringane som kom med kyrkjelova i 1996 skulle frigjere presten til å "vere meir prest". Men bak denne utsegnen ligg ei innsnevrande forståing av kva presteneste er og ikkje er. I tillegg til å forvalte ord og sakrament har prestar som oppgave å halde fram visjonar for den lokale kyrkjelyden og utvikle heilskapen i soknet. Gjennom ordinasjon er prestar forplikta på å vere hyrdingar og

visse veg. Prestetenesta har eit særleg ansvar for å sjå heilskapen. Samarbeidet mellom prestenesta og soknerådet er difor grunnleggjande viktig for å utvikle kyrkjelyden lokalt. Det er difor viktig at soknepresten framleis har fast plass i soknerådet.

Leing

Rådsmodellen vil også stille større krav til leing av det einskilde soknet. Eit viktig spørsmål blir då kven som skal leie verksemda i soknet.

Her må det vere mogeleg å tenkje ulike løysingar avhengig av storleiken på soknet og ressursane elles. I mange sokn er det naturleg å peike på at soknepresten allereie har ei leirolle både i kraft av ordinasjon, forvaltninga med ord og sakrament (Jfr. tenesteordninga for kyrkjelydsprestar § 10,2) og i møte med den einskilde kyrkjemedlem. Det mest nærliggjande og naturlege vil vere å byggje vidare på denne rolla og tilføre leiarkompetanse til sokneprestane slik at dei kan fylle denne rolla på ein god måte. Som vist bør soknepresten ha eit heilskapleg syn på utviklinga av kyrkjelyden. Det må gjennomførast kompetanseoppbygging og utveljing av personar som eignar seg til slike oppgåver. Det må heller ikkje føre til ei utvikling der soknepresten sin kvardag vert fylt av administrative gjeremål. Mange stader kan det vere naudsynt med ein kontorsjef.

Dersom sokneprestar gjennom kompetanseoppbygging vert sett i stand til å vere gode daglege leiarar for den lokale kyrkjelyden, treng ein å utvikle vidare kva som ligg i tilhøvet mellom pastoralt leiarskap og omgrepet "dagleg leing" som kyrkjelova § 8 nemner.

Bispedømerådet

Bispedømerådet si oppgåve er dels å finne samlande visjonar for utviklinga i bispedømet, dels å vere ein støttefunksjon i høve til personalforvaltninga for alle dei tilsette i bispedømet. Det har også vakse fram god kompetanse på mange ulike fagfelt hos bispedømeråda. Denne fagkompetansen og det målretta og fagleg forankra utviklingsarbeidet i bispedøma er med på å styrkje arbeidet i sokna. I tillegg utgjer bispedømeråda kyrkjemøtet. Kyrkjemøtet held difor saman dei regionale organa i kyrkja og med gjennomgåande representasjon er

dette viktig for heilskapen. Eg vil difor at dagens ordning med eit kyrkjemøte samansett av bispedømeråda held fram.

Personalpolitikk

Personalforvaltninga fordrar eit system av ein viss storleik. Her er det kryssande omsyn fordi kyrkja som arbeidsplass har ulike tilsette med svært ulike krav til kompetanse og arbeidstakarar som opererer i ulike arbeidsmarknader. Prestar, kateketar, diakonar og kantorar ser på heile kyrkja som same arbeidsmarknaden. Dei har høgt spesialisert kompetanse som ikkje så lett let seg overføre til andre sektorar, og har gjennom vigsling og ordinasjon eit livslangt perspektiv på sitt arbeid i kyrkja. Andre fokuserer innanfor ein regional eller lokal arbeidsmarknad. Dette gjeld t.d. økonomisk og administrativ kompetanse, bygg, vedlikehald og praktiske tenester. Skal all personalforvaltning i kyrkja samlast i eit organ, må dette vere organisert slik at det kan ivareta dei ulike tenestegruppene og dei ulike arbeidsmarknadshorisontane for alle dei tilsette. Det må også vere i stand til å handtere tariffavtalar og forhandlingar på mange ulike område.

Mange har peikt på utfordringa med ulike arbeidsgjevarar på same arbeidsplass. I samband med konfliktsaker har det vore liten vilje eller evne til å utarbeide ordningar for førebbyggjande tiltak mellom ulike arbeidsgjevarar. Skal ein arbeide for å samle alle dei tilsette i ei line, er dette mogeleg.

Alle som arbeider i kyrkja, kan ha bispedømet som arbeidsgjevar, men ein kan etablere ordningar for at ein t.d. på dagens prostinivå har kontorsjefar/personalleiarar som saman med prosten kan gje støtte til det einskilde sokneråd i tilsettingssaker.

Bispedømerådet opptreer då på vegne av soknet i personalsaker. Ulike grupper med arbeidstakarar kan tilsetjast på ulikt nivå innanfor same bispedøme. Den daglege oppfølginga av den enkelte arbeidstakar kan gjerast enten i staben der ein arbeider, om det er større stabar, eller på prostinivå der det er få tilsette. Her vil ein kunne ha ulike løysingar tilpassa både geografiske og demografiske føresetnader. Prosten si rolle kan i stor grad vidareførast slik som i dag og framleis vere leiar for prestenesta. For dei vigsla stillingane er

det også andre omsyn enn dei lokale ved tilsettingar. Det er difor nødvendig å lyfte opp tilsetjingane av einskilde stillingar til andre nivå i kyrkjeorganisasjonen. Desse høyrer naturleg heime hos bispedømerådet. Biskopar forvaltar ordinasjon, vigsling og tilsyn. Biskopen har difor ein sjølvstendig plass i samband med tilsetjing og utøving av arbeidsgjevaransvar overfor desse stillingane. Erfaringane frå Sverige tilseier at skal biskopen sitt tilsyn ha eit reelt innhald, må det haldast saman med arbeidsgjevaransvaret. Ved desse tilsetjingane har soknerådet sjølvstendig instillingsrett overfor bispedømerådet.

Forholdet mellom bispedømeråd og sokneråd

Bispedømerådet får ei viktig rolle som serviceorgan i personalforvaltinga for det einskilde soknerådet. Det er arbeidet i soknerådet som står i fokus. Det vil då vere ein nær samanheng mellom bispedømeråda si verksemd og overordna planlegging, kyrkjemøtet sine visjonar og prioriteringane i det einskilde soknet. Soknerådet vert gjeve eit stort ansvar for å sjå samanhangen mellom arbeidet lokalt, regionalt og nasjonalt.

Ei slik løysing vil styrkje soknerådet si rolle, redusere bruken av ressursar og gje naudsynt distanse til å handtere også vanskelege situasjonar på ein profesjonell måte. Talet på tilsette vil ikkje vere større enn at det kan handterast av ein god administrasjon. I dei fleste bispedøma vil talet på tilsette ikkje vere større enn dei største fellesråda i dag klarar å administrere. Organisasjonen vert meir robust.

Utfordringa kan vere at det blir for stor avstand mellom den enkelte tilsette og arbeidsgjevar. Dette meiner eg likevel vil fungere tilfredsstillande med dei tilpassa løysingane som er skissert over. Eg meiner at kyrkja ikkje er ein større organisasjon innanfor kvart bispedøme enn at dette er forsvarleg. Det vil også heile tida vere mogeleg å få overprøvd praksis hos eit demokratisk organ, og ein vil i større grad kunne gjere endringar og tilpassingar om folkesetnad, økonomi eller andre forhold endrar seg undervegs. Soknerådet vil vere avlasta for personalsaker som ein ikkje kan forvente at eit valt organ av frivillige skal ta på seg ansvaret for.

Skal personalforvaltinga samlast på lågast mogeleg tenlege nivå, må dette vere bispedømerådet.

Kyrkja og kommunen

Noverande organisering knyter kyrkja og kommunen sin struktur saman på kommunenivå. Det er kommunane som yter det største økonomiske bidraget til at vi kan drive kyrkja. Banda mellom kyrkje og kommune er difor viktige. Tilhøvet mellom kommunestruktur og kyrkjeleg organisering må drøftast grundig. Kommunestrukturen er også i endring. Grunna samhandlingsreforma og andre utviklingstrekk er det sterke krefter i sving for å skape større kommunar. Dette vil også endre vilkåra for måten kyrkja er organisert på.

Stortingsforliket frå 2008 held fast på dagens finansieringssystem for kyrkja. Kommune og stat yt til saman det kyrkja treng for å drive si verksemd. Bryt ein med kommunestrukturen møter ein særleg utfordringar med økonomi, men også med gravferdsforvalting. Det er difor eit viktig prinsipielt spørsmål om kyrkja skal organiserast utan å ta omsyn til kommunen.

Innanfor same kommune vil det ofte vere fleire sokneråd. Sokneråda vil her har felles utfordringar i høve til same kommune. Kyrkje-lova frå 1996 har skapt god kompetanse på dette feltet. Denne kompetansen vil vi også trenge i framtida. Om ein ser bort frå personalforvaltinga, er det gravferdsforvalting og drift og vedlikehald av bygg som kanskje er dei viktigaste områda. I tillegg kan dette vere aktuelt i samband med trusopplæring eller andre prosjekt. Her kan fleire sokneråd gå saman og etablere eit formelt samarbeid slik at kyrkja framleis kan opptre med "ei stemme" i møte med kommunen. Eit slik samarbeid vil vere frivillig, og kvart sokn kan trekkje seg ut av samarbeidet om dei ikkje er nøgde. Ei anna tilnærming kan vere å slå saman fleire sokn.

Prostistyremodellen og rådsmodellen

Det er vel kjend for mange at kyrkjerådsdirektøren si gruppe har presentert ein annan måte å nærme seg dei grunnleggjande spørsmåla på. Det dei kallar prostistyremodellen.

Prostistyremodellen fokuserer på eit justert prostinivå og vil samle alle forvaltingsoppgåver og arbeidsgjevaransvaret for alle tilsette på

dette nivået. Denne modellen bryt med kommunestrukturen og samlar både den statlege og den kommunale forvaltninga i eit organ. Den føreset større prosti enn i dag og vil bli etablert ved indirekte val frå sokneråda og gjennom eit arbeidsutval som er utpeika gjennom ein indirekte prosess nr. to.

For det første vil prostistyret bli eit viktig maktorgan som vil tømme soknerådet for både oppgåver og utfordringar. Tyngdepunktet vert flytta frå soknet til prostiet. Dette vil også ta frå sokneråda reell makt og styring av utviklinga i det einskilde soknet og på grunnleggjande vis endre strukturen i kyrkja vår. Eit slikt organ som sit både med økonomi og personalressursar, og som skal leggje verksemdsplanar for kyrkja i prostiet, vil gjere det lite interessant å verte vald til det lokale soknerådet. Prostistyremodellen er eigentleg ein utvida fellelrådsmodell som vidarefører todelt leining frå dagens fellelrådsnivå til prostistyrenivået.

For det andre vil prostistyret føre til at heilskapen i kyrkja vert splitta opp. Bispedømet som overgripande regional eining vil ikkje lenger kunne dra linene mellom heilskapen i kyrkja og det einskilde soknet.

For det tredje vil stillingsmarknaden for viktige kompetansegrupper i kyrkja verte svekka og oppdelt. Det vil berre vere fleksibilitet innanfor det einskilde prostiet og med det sær s avgrrensa høve til å drive ein heil-

skapleg og god personalpolitikk som gjev rom for ulike livsfasar og livssituasjonar. Ein slik modell vil også fordre ei auka utbygging av ito byråkratiske apparat som vil krevje store ressursar. Desse ressursane må hentast inn gjennom å svekke sokna si verksemd.

Erfaringane frå Sverige tilseier at dette vil svekke biskopen si rolle, svekke bispedømet og fragmentere kyrkja. Den vil også svekke den lokale kyrkja si tilknytning til lokalsamfunn og kommune.

Eg meiner difor at prostistyremodellen ikkje vil løyse spørsmålet om organisering av kyrkja på ein god måte. Denne modellen tek utgangspunkt i å finne straumlineforma ordningar for forvaltning av arbeidsgjevaransvaret, men har lite fokus på kva som skal til for å styrkje arbeidet i soknet og fremje heilskapen i kyrkja.

Konklusjon

I dei vidare drøftingane om organiseringa av kyrkja meiner eg fleire ulike modellar må drøftast. Kyrkja nasjonalt, regionalt og lokalt må henge saman. Utviklinga må leiast gjennom demokratisk valde kyrkjelege organ. Rådsmodellen som her er presentert, vil løyse mange av dei utfordringane kyrkja står overfor, og samstundes skape ein robust organisasjon som samlar seg om eit felles mål: Nå menneske med evangeliet og skape blømande kyrkjelydar.

Bjørn Are Davidsen

DA JORDEN BLE FLAT

Mytene som ikke ville dø

Med imponerende kunnskap, morsom penn og treffende formuleringer går forfatteren på jakt etter myter og vandrehistorier om kirkens forhold til fremskrittet. Han er lite opptatt av å forsvare kirken i ett og alt, men derimot synes han det er viktig å konfrontere mytene med virkeligheten. Og det er jo til å bli klokere av!

Kr 298,-

Luther

Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

Salmebok uten dubletter – Takk!

AV PER LØNNING, BISKOP EM., SALMEBOKKOMITÉSLITER PÅ SYTTITALLET

I disse dager er det interessant å hente fram fra "nettet" strategiplan nr. 2 for ny salmebok. Særlig to signaler vil vekke lettelse hos salmeelskere.

1) Farvel til roteidéen om *én* salmebok i *to* bind.

2) Antydning til ny besinnelse på salmens egenart, hvilket fører til tydeligere avgrensning mot religiøs romfart og profilløse dikterdrømmer.

Jeg vil i det følgende styre utenom alt som heter konkrete eksempler. Det jeg er ute etter, er vår særnorske evne til å la salmeboken svulme, og det av utenforliggende, ofte rent språkpolitiske, hensyn.

For salmesangen er språkutfordring nr. 1 å overføre og aksentuere budskapet med tydelighet. Da vil det ha adskillig å si at én og samme salme bare trykkes én gang i samme bok - bortsett fra internasjonale, flerspråklige samlinger da, uunnværlige i økumenikkens tidsalder. For menighetens salmebok er det språklige anliggende ett: alt for budskapet! I land der et betydelig antall gudstjenester skjer på annet språk enn flertallets, bør selvsagt salmebok mest mulig slå følge.

1151 - *det* var salmetallet i forslag 2008. Verdensrekord? Våre søsterkirker ute og hjemme ligger vanligvis på skalaen 500-900. Hverken kirkemedlemstall eller språkforvikling lar

seg avlese av salmebokstykkelsen. Vi peker stundom på noe som "typisk norsk". Kan det være godtroenheten, mon tro?

Revisjonsskissen 2011 viderefører imidlertid språkmiksingen fra 2008 og, for en stor del, oppsvulmingen med den. Jeg sikter selvsagt ikke til prinsipiell likestilling nynorsk/bokmål, men at denne for en stor del håndheves parvis med ord-auke som eneste utbytte, noe som faktisk forviser innholdet til annenplass. - Hva så med andre språk enn norsk? 2008 talte i tillegg til norske dobbeltsalmer: samisk (4), dansk (7), svensk (24), engelsk (28), andre utenlandske (15), "dialektpregede" (4), "eldre språkdrakt" (7)... - i en oppsummering kondensert til 93 "dubletter" og 7 "tripletter".

Et hundretall salmer i mer enn én språkdrakt? Våre to norske målformer pleies stort sett med bokmål oversatt til nynorsk, en kopling ganske omfattende allerede i NoS og antydning allerede i generasjonene før den. Salmer i dansk og i svensk original ser vi derimot først i Salmer 1973, lykkeligvis uten norsk dublering (Våre naboland har ennå ikke dristet seg til motsvarende gjestfrihet). En engelsk tekst betyr pr. dato muligens resepsjonsproblemer for ca. 10-15 % av kirkefolket, mens oversettelsesbehovet rimeligvis vil skrumpe år for år. Men utfordringen fra angelsaksisk kultureksplosjon er i dag verdensvid og skaper

et problem for seg. Så mye oppbyggelsesspråk (poesi som prosa) dilter motstandsløst etter i prosesjon bak rockekjerra.

Uttrykket "andre utenlandske" peker vel mest tilbake til den tredje verden (eller til Taizé) og sikter ofte på vekselang: utenlandsk/innenlandsk. Men om språkimperten kan vel sies det samme som om nostalgien etter det "dialektpregede" subs. for "eldre språkdrakt": Det blir lett prioritering av det sekundære.

Ikke misforstå meg: Det spesifikke i skandinavisk geografi og historie kan gjøre et innslag av rotekte, begripbar dansk og svensk til en vinning også for norsk kirkesang, NB!: Så lenge vi kan avstå fra ledsagende fornorsking! Skulle oversettelse være påkrevd for å fange inn meningen, viser det bare at sesongen for skandinavisk fellessang er mindre lovende enn i skandinavismens glanstid anno 1850.

Også samsang med kirker i "Langvekkistan" kan berike dagens kirke såfremt vi makter å lytte og å leve oss inn. Det mest profilerte eksempel jeg vet, er påskesalmen NoS 191, en herlig grensebeseirer, nettopp fordi den ikke påplusses innholdsløse språkövelser! På lignende måte bør salmer av samisk opprinnelse ønskes hjertelig velkomne i Norsk Salmebok - i allmenkommuniserbar, det vil her si: norsk tekst! En håndfull salmer på samisk dyttet inn i en norsksyngende salmebok og dermed overlatt den store flertallsbegripeligheten, er ikke til gudstjenestegagn for det ene språksamfunnet og enda mindre for det andre.

Ett spørsmål som roper på ny klarlegging før en ny salmeboks struktur og omfang kan fastsettes med vett og forstand, er

samspillet mellom de to norskvarianter. Under komitéarbeidet med NoS for ca. 40 år siden fremsatte jeg et forslag som, uheldig nok, ble nedstemt med et brak. En redigert ordlyd kom derfor aldri på papiret, men hovedsak var: Salmer på norsk fordeles enkeltvis mellom nynorsk og bokmål etter en fordelingsnøkkel fastsatt ved overenskomst! La én og samme salme lyde med sams tunge! Dette skulle i dag, ulikt syttitallet, være problemfritt - i det land hvor noe så riksmålsbepfestet som Uranienborg menighet i hele innværende tusenår har satset på en årlig nynorsk høymesse - meg som menighetsmedlem bekjent: protestfritt.

En slik løsning vil ikke gripe maktforskyvningene inn i norsk språkstrid, og vinningene ville være flere:

1) Plass tilsvarende et hundretall salmer vil frigjøres i verdens (dessverre fremdeles?) tykkeste salmebok.

2) Boken vil bli mer håndterbar og åpne for mer allsidig oppbyggelighet når enkeltmenigheter fristilles for et språkpolitisk forventningspress fra motsatte fløyer.

3) Når ulike menigheter med større konsekvens synger "med felles tunge", vil selve tilbedelsesfellesskapet som fellesskap styrkes.

4) At større mulighet åpnes for samsang uaffisert av innenlandske ulikheter kan bidra til å vitalisere helhetkirkelige aktiviteter i det hele.

Med sikte så vel på salmebokformat som på daglig salmebruk haster det å avvikle alt som belaster kirken med tyngselen av et formålsløst språklig dobbeltbokholderi.

Med Elias Blix gjennom kyrkjeåret

AV SVEIN MALMBEKK OG KYRRE KOLVIK

1. Innleiing

24. februar 2011 var det 175 år sidan salmediktaren Elias Blix vart fødd. Sør-Hålogaland bispedømme feirar han dette året, med hovudmarkeringa i Gildeskål der Blix vaks opp. Denne artikkelen freistar å gje eit nytt møte med Blix sine salmar i 2011, særleg med dei salmane vi ikkje syng så ofte.

Eit raskt blick på nokre norske salmebøker seier mykje om kor viktig Elias Blix har vore for kyrkja vår og for den norske salmesongen: I Nynorsk salmebok er det 110 originale og 84 omsetjingar av Blix. Meir enn kvar femte salme er ein Blix-salme! Landstad si reviderte salmebok har 100 originale og 11 omsetjingar. Av 866 salmar i Norsk Salmebok er 51 originale og 20 omsetjingar av Blix. Ingen annan salmediktar har fleire salmar enn han.

Blix hadde som ei rettesnor i salmediktinga at han ville gje minst ein salme til kvar sundag i kyrkjeåret. Vi har sett oss ned med dei salmane vi har i Norsk Salmebok i dag, og gjev her eit forslag til ein Blix-salme for kvar sundag og høgtidsdag. Vi tek utgangspunkt i kyrkjeåret vi er inne i, men trur stort sett desse salmane òg kan nyttast til andre tekststykke. Det seier mykje om rikdommen i Blix-salmane at det jamt over er lett å finna ein salme av Blix til alle sundagane.

Kyrkja vår arbeider nett no med ei ny salmebok. I Kirkerådet sitt forslag (F 2008) er talet på Blix-salmar reduserte til 31 originale og 14

omsetjingar. Det meiner vi er eit stort tap. Vi har ikkje råd å miste så mange av Blix sine salmar. I gleda over alt det nye som kjem, må vi ikkje gløyme skattane i vår eigen tradisjon. Mange av Blix-salmane høyrer med blant desse skattane.

Rett nok har vi ikkje funne plass til riktig alle Blix-salmane i Norsk Salmebok. Desse er ikkje med på lista vår: NoS 403, 749, 820 og 817. Dei to kveldssalmane (NoS 817 og 820) kan til dømes brukast ved kveldsgudstenester eller liknande høve. Dei er begge også eigna til gravferd. Vi har heller ikkje greidd å finne plass for desse omsetjingane: NoS 43, 89, 149, 220, 550, 847. Til to sun- og helgedagar har vi nytta tekstar som ikkje står i Norsk Salmebok: Til påskenatt har vi nytta *Statt upp or svevne*, og til Kristi himmelfartsdag *Still no dine strengjer*. Begge desse salmane har kvalitetar som gjer dei velegna på desse dagane.

2. Advents- og juletida

Kling no klokka og *No koma Guds englar* er viktige julesalmar i kyrkja vår. *Kling no klokka* minner både i form og innhald om evangeliet på juledag frå Joh 1. Rytmen i salmen er som eit ekko av kyrkjeklokkene i v 1. Legg også merke til korleis Blix med få ord i v 4 og 5 greier å samanfatte inkarnasjonen sitt mysterium på ein meisterleg måte. Blix har òg ein annan salme som høver godt til juledag: *I fyrste upphav var Guds ord* (Landstad reviderte, nr. 132). *Sæle*

jolekveld har ein heilt anna karakter. Thomas Beck sin vakre melodi i 6/4-takt kjennes mest som ein voggesong. Den er kanskje ikkje av dei julesalmane det er lett å velje til familiegudstenesta på julaftan. Men til ein meir stille og meditativ julenattsmesse trur vi den kan passe godt.

Til 1. sundag etter Kristi openberringsdag har vi foreslått dâpssalmen *Anden over vatnet sveiv*, NoS 616. Den trekker linene frå skapinga til Jesu dâp og vidare heilt fram til vår eigen dâp. Uttrykket "himmeldråpen" i v 3 er eit vakkert bilete på dâpen. Vi er overraska over at denne salmen ikkje er med i forslaget til ny salmebok. I salmen *Å Jesus lat meg ljuset sjå*, NoS 101, er det brukt dei siste tre versa av Blix sin tekst *Jesus i ljosbragd på berget*. Denne teksten har i alt 11 vers og omhandlar forklåringa på berget. Ein liten detalj er verdt å merka seg: I Blix sin originale tekst er det det himmelske ljuset som ser oss og lyser opp i mørket. I Norsk Salmebok sin tekst er det mennesket som er subjektet, og som ser ljuset.

3. Faste- og påsketida.

Til denne kyrkjeårstida er det nokre sundagar vi har strevd med å finne eigna salmar til. Til Marimesse har ikkje Blix nokon salme. Det er interessant å reflektere over kva som kan vere årsaka til det. Vi har valt *Opp gled dykk alle*, NoS 8. Han fokuserer på Kristus som ikler seg kjøt og blod, men ikkje på Maria.

Blix har fleire vakre påskesalmar som ikkje står i NoS. Ein av dei er *Upp hjarta rør din beste streng*. Vi har valt salmen *Statt opp or sjevne til påskennatt*. Han sto i Landstad reviderte på nr 347 med 6 av i alt 8 originale vers. Der er det og forslag om å bruke melodien *På Gud alene*. Landstad reviderte har ikkje med Blix sitt vakre vers 5. Det lyder slik:

"So livsens gneiste sprang fram or Jesu grav,
han upp seg reiste og verdi livet gav.
No grønkar tuva der visne gravblom stod,
og livsens druva spring fram av Jesu blod.
No kjem Guds duva med sumars tidend god."

Blix har fleire salmar til Kristi himmelfartsdag, som ikkje står i NoS. Ein av dei er *Guds kyrkja stend og stirer* som Landstad reviderte hadde på nr 416. Vi har valt *Still no dine strengjer*. Den kan syngjast på melodien til *Gud skal allting laga*.

4. Treiningstida

Salmen *Himmelske Fader, herleg utan like*, kalla Blix *Gud Fader*. I NoS manglar Blix sitt v 2 om ramnungane. Det lyder slik:

"Ramnungar ropar, og du giv deim mette.
Hungrande hopar til ditt bord vert sette.
Alt giv du føda, signar landsens grøda,
sender oss solskin og regn."

Dette verset er viktig for meininga i heile salmen. Gud er far også for ramnungane og sørgjer for dei. Det gir ei djupare meining til det som vert sagt om "mannsbarnet" i v 3 og om "barnemæle" i v 5. I distriktet vårt er det eldre menneske som fortel at dei i sin barndom song dette verset som bordbøn heime.

Salmen *Heilag er kyrkja her*, NoS 538, heiter hos Blix *Far utor dine skor*. Salmen startar i teksten om den tornebuska som brenn og Moses som får beskjed om å ta av seg skoa (Ex 3). Norsk Salmebok har utelate det originale v 1 og den gammaltestamentlege bakgrunnen, og gjort det originale v 4 til v 1. Det originale v 7 er også utelate.

Som det går fram av tabellen under, er fleire sentrale Blix-salmar foreslått sløyfa i forslaget til ny salmebok. Ei undersøking i distriktet vårt fortel oss at nokre har eit nært forhold til fleire av desse salmane: *Fred det er eit fagert ord* (NoS 447), *Sjå, han gjeng inn til syndig mann* (NoS 341), *Av berre det brød som gror på jord* (NoS 558). Pinsesalmen *Kom, Heilag Ande, himmeltrøyst* (NoS 225) har fått ein ny og vakker melodi av Odd Johan Overøye (innspelt på Bodø domkor si plate "Brim og båra", Lynor 2003).

DAG	TEKST	TEMA	NoS	SALME	GRUNNGJEVING
1.s.i adv	Mt 21,1-9	Inntoget i Jerusalem	6	Gjer døri høg, gjer porten vid	Klassisk adventssalme, tar opp både 1. og 2. rekke sin tematikk: Inntoget i Jerusalem og proklamasjonen av "nådeåret". Salmen tolkar dette samstundes som bilete på Jesu inngang i samfunn og hjarte.
2.s i adv	Luk 21,25-33	Menneskesonen kjem, Guds rike er nær	18	Underlege ting å sjå	Patriarkar, profetar (v 3) og kongar (v 4) har i tru venta på at frelsaren skal kome. Vi kan med åndeleg blick og tru finne fred og sjå lovnadane oppfylde i hjartet.
3.s i adv	Jes 35,3-10	I ørkenen bryt kjelder fram. Gud kjem for å frelse.	17	Sjå, Jerusalem	Salmen tar utgangspunkt i inntoget i Jerusalem og kunne og høve på 1. s.i adv. Blix syng om vegryddaren som lagar kongeveg, og oppmodar til å rydde veg til eige hjarterom, den nye heilagdomen.
4.s.i adv	Joh 1,19-27	Johannes vitnar om Messias	8	Opp, gled dykk alle	Salmen tar opp tema frå Fil 4,4 og ser fram mot jul, der den freden "som går over all forstand" skal fylle hjartet. Salmen er sløyfa i F08.
Julaftan/ Julenatt	Luk 2,1-14	Jesu fødsel	67	Sæle jolekveld	Det går ei line frå Betlehem den gong, til oss i dag, med lovsong og takk frå englar og menneske. Salmen har ein fin balanse i gjentakingar. Han er så lite brukt at han kan vere vanskeleg å nytte på julaftan, men han kan passa fint på julenattsgudsteneste.
Juledag	Joh 1,1-14	Ordet blei menneske	65	Kling no klokka	Blix har to store julesalmar, NoS 63 og 65. I nr 65 vrimlar det av gode rim og bokstavrim; han har eit proklamatorisk preg som står godt til gudstenesta juledag, helst som opningssalme etter klokkinginga.
			48	I dag er fødd ein frelsar stor	Blix si omsetting av Birgitte Boye sitt høgtidsvers. Merk den geniale sluttstrofa om auget som skal få "lauga seg i hans morgonljøs"!
2.juledag	Mt 10,32-39	Om å tåle motgangen som kjem for dei truande	63	No koma Guds englar	Den andre store julesalmen. Salmen har ikkje martyriet som tema, men spelar på kontrastane i menneskelivet. Fredsfyrsten skal vere lova frå vogge til grav.

Nyårsaftan	Joh 14,27	Jesus gir fred	761	Eit år me ser no atter renna	Nyårsmotivet, henta frå teksten om greinene på vintreet. Bøn om at den einskilde og kyrkja må bære frukt. Passar endå betre til 1.-rekkeketksten. Salmen er sløyfa i F08.
Nyårsdag	Luk 2,21	Namn-gjevinga	85	Gamleåret seig i hav	Jesu namn gjer allting nytt. Ved årsskiftet som minnar oss på at vi er forgjengelege, vert vi minna om at framtida er sett under lyset frå Jesusnamnet. Ikkje noko mørke kan hindra det.
Kr op.dag	Mt 2,1-12	Vi såg stjerna hans	95	Ber no bod til alle land	Dette er ein misjonssalme og passar fint til openberringsdagen, med diktning om lyset som overvinn mørkret. V 3 tar opp temaet frå Joh 4,35, tekst på 3. s. e. Kr. Op., 2. rekke. Salmen er sløyfa i F08.
1.s.e.Kr.op	Mt 3,13-17	Jesu dåp	616	Anden over vatnet sveiv	Salmen er ein kommentar til kva Anden gjer med verda: Som han var i Eden og over Jordan, så er han og i kyrkja og i verda i dag med nyskaping og vekst. Salmen er sløyfa i F08, trass i tydelege kvalitetar. Han kan med fordel syngjast på melodi frå NoS 303.
2.s.e.Kr.op	Joh 2,1-11	Bryllaupet i Kana	339	Jesus Krist, du nådens kjelda	Salmen har Jesus i fokus; han har ein meditativ bønekarakter og kan passe fint som salme etter preika eller under nattverden. Vi bed om at synda ikkje må skjule Kristus for oss. Uttrykket "Jesus Krist, du livsens brunn" står og godt til teksta i 2. rekke frå Joh 4.
3.s.e.Kr.op	Joh 4,46-54	Jesus lækjer sonen til embetsmannen i Kapernaum	559	Mitt hjarta, tru med tryggje	Dette er eit trusvers, ei truedkjening og ei oppmoding om å tru. Syngjast gjerne på melodien frå NoS 10.
4.s.e.Kr.op	Mt 8,23-27	Jesus stiller stormen	470	Ein båt i stormen duva	Salmen er skriven over bibelforteljinga om læresveinane som får sjå at Jesus stiller stormen. Blix gjer her naturfenomenet til eit bilete på livet. I Gildeskål gamle kyrkje er fyrste strofa gravert i brurestolane. Syngjast gjerne på melodien frå NoS 10.

5.s.e.Kr.op	Mt 13,24-30	Ugraset i akeren	560	Det folk som frægt vil væra	Salmen krinsar om Ordet frå Gud og står godt til epistelteksten om Kristi ord som må få plass hos oss. Salmen kan gjerne òg nyttast på Sámannsundagen og på nasjonaldagen.
Vingard-sundagen	Mt 20,1-16	Arbeidarane i vingarden	420	Herre Jesus, lat meg læra	Salmen syng om livet som ei teneste for Gud. Han er ei bøn om at vi må vere trufaste i tenesta. Med vakker poesi bed vi om at Anden må vere i oss som ei "sylværklår" elv. Salmen er sløyfa i F08.
Sámann-sundagen	Luk 8,4-15	Sámannen og kornet	558	Av berre det brød som gror på jord	Salmen er ein god og poetisk kraftfull kommentar til biletet om Guds Ord som såkorn. Han kan gjerne syngjast på folketonen på NoS 856. Salmen er sløyfa i F08.
Kr forkl.dag	Mt 17,1-9	Forklaringa på fjellet	101	Å Jesus, lat meg ljuset sjå	Også her passar Blix sin bruk av lys og mørke som kontrastar i natur og i menneskeliv. Salmen er fin å bruke etter preika denne dagen. Salmen er sløyfa i F08.
Fastelavns-sundag	Luk 18,31-43	Den blinde ved Jeriko	323	Herre Jesus Krist, eg veit så visst	Salmen er ei utviding av Kyrie-ropet i preiketeksta. Han har preg av personleg bøn og kan passe fint å syngje til nattverden. Salmen er sløyfa i F08.
Oske-onsdag	Mt 6,16-18	Faste rettar seg mot Gud, ikkje mot menneske	400	Synd og sorg er syskenord	Her blir synd og sorg knytt saman, det skiljer oss frå Gud. Freden og gleda kjem frå Gud. Nærast kjem dette tematikken i epistelteksten for dagen. Salmen er sløyfa i F08.
1.s.i faste	Mt 4,1-11	Jesu freisting	109	Jesus, lyft ditt ljose merke	Salmen står godt til temaet for dagen, kampen mot synda. Vi syng om styrken Jesus har og proklamerar vår tru på sigeren i han. Salmen kan gjerne vere gjennomgangssalme i fastetida.
2.s.i faste	Mt 15,21-28	Den kanaaneiske kvinna	469	Syrgjande, men alltid sæle	Tema: Som kristne har vi alltid ei glede i trua, når vi vender sinnet mot Jesus, samstundes sørgjer vi over synda. Dette er viktige tema i fastetida, og salmen fylgjer fint opp kollektbøna for dagen. Salmen er sløyfa i F08.

Marimesse	Luk 1,26-38	Engelen kjem til Maria	8	Opp, gled dykk alle	Her syng vi om inkarnasjonen og gleda over Jesus. V 3 er ei bøn om å få halde fast på "jolegleda" i hjartet. Salmen er sløyfa i F08.
4.s.i faste	Joh 6,1-15	Brødunderet	574	Det er så godt å vitja Guds hus	Kan vere ein fin inngangssalme denne dagen. Her knyter Blix saman kyrkja, Guds Ord og nattverden. Dei to siste versa er bøn om at Ordet må gro i oss. Salmen er sløyfa i F08.
5.s.i faste	Joh 11,45-53	Kaifas profeterer om Jesu offer	342	Å du store kjærleiks under	Jesus er "det store kjærleiks under". Blix diktar om soninga og gir oss her ein takkesalme for det Jesus har gjort. Salmen skulle passe fint etter preika denne dagen. Salmen er sløyfa i F08.
Palmesundag	Joh 12,1-13	Maria salvar Jesus og han blir hylla som konge	17	Sjå, Jerusalem	Salmen syng om inntoget i Jerusalem og i hjartet til kvar einskild truande. Sion, den heilage møtestaden, er òg her hos oss når vi slepp Jesus til i eige liv. Han er og brukt 3. s. i adv. Salmen er sløyfa i F08.
Skjærtorsdag	Luk 22,14-20	Nattverden	647	Den største høgtid her på jord	Salmen er som ei skjærtorsdagspreike: Blix diktar om Jesus sitt siste måltid med disiplane, appliserer det på oss som høyrer, og formår den truande sitt svar i dei tre siste versa. Salmen kan passe fint i innleiinga til nattverden.
Langfredag	Luk 22,39-23,46	Jesu lidning	163	Så elska Gud oss	Salmen er ein stille meditasjon over Jesu lidning og kjærleiken hans, som lidninga er teikn på: "Å kjærleik, glimande som gull, å nådens løyndom, underfull!" Salmen er sløyfa i F08.
Påskennatt	Mark 16,1-8	Engelen i grava forkynner at Jesus er oppstaden	LR 347	Statt opp or svevne	Her vil vi bruke salmen "Statt opp or svevne" som står i LR 347, på tona til "Fra fjord og fjære". Her trekk Blix inn fleire bibelmotiv i historia om oppstoda, f.eks. i v 5.
Påskedag	Mt 28,1-8	Jesus er oppstaden	188	Ljos over grav	Denne store påskesalmen skulle òg syngjast i gravferder! Frå Jesu grav let han det lyse "trøyst i vår trong som ein sumar med song". På det kan vi som kristne leve og døy.
Påskedag			178	Han er oppstaden, dyre ord	Blix si omsetting av Birgitte Boye sitt høgtidsvers.

2.påskedag	Luk 24,13-35	Emmaus-vandrarane	183	Krist stod opp av daude	Blix si omsetting av Grundtvig-salmen, som har røter frå 1000-talet.
1. s. e. påske	Joh 20,19-31	Disiplane møter Jesus og Tomas får styrke til å tru	447	Fred, det er eit fagert ord	Salmen er skriven over bibelt teksten for dagen og vil vere ein god salme etter preika. Jesus byd oss fred i dag som han gjorde den gongen. Salmen er sløyfa i F08.
2. s. e. påske	Joh 10,11-16	Jesus er den gode gjetaren	310	Vår Herre er ein hyrding god	"Vår Herre" er hyrding for oss, syng Blix i denne salmen som talar om tryggleik i trua, i voggesongen si verseform. Salmen kan med sitt gode sistevers vere fin til slutning i gudstenesta.
3. s. e. påske	Joh 16,16-22	Jesus dreg, men vil komme att	419	Jesus, du er den himmelveg	Salmen tar opp tema frå 2. rekke si preiketekst (Joh 14,6), som vi òg har i kollektbøna for dagen. Den er ein av dei mest kjende salmane til Blix.
Nasjonaldagen	Luk 1,50-53	Gud styrer suverent	739	Gud signe vårt dyre fedreland	Fedrelandssalmen er sjølvskriven på nasjonaldagen. Heilt frå unionsoppløysinga i 1905 og nasjonaljubileet i 1914 har han vore allemannseige på nasjonaldagane.
4. s. e. påske	Joh 16,5-15	Anden skal kome og leie oss vidare når Jesus har dratt	765	No livnar det i lundar	Dette kan vere inngangssalme eller gradualsalme. Det er vår; Anden gjer allting levande; vi gled oss over livet og ser fram til ein ny og evig vår, då heilt vigsla til lovsong.
5. s. e. påske	Ef 3,14-21	Fylt av heile Guds fylde	446	I Jesus namn me stemner fram	Ein oppmuntringssalme når livet kjennest tungt. Salmen står i god samanheng med Jeremia-teksten og kan gjerne syngjast etter denne.
Kristi himmelfart	Luk 24,46-53	Jesus blir teken opp til himmelen	LR 407	Still no dine strengjer	NoS har ikkje med nokon himmelfartssalme av Blix. Vi tek med denne.
6.s.e.påske	Joh 15,26-16,4a	Guds barn skal møte motstand	513	Renn opp, vår sol, med sæla	Ein proklamatorisk sigerssalme med misjonsmotiv. Fergusons store melodi lyfter han endå eit hakk. Kunne òg vore brukt på Kr himmelfartsdag. Salmen er sløyfa i F08.
Pinsedag	Apg 2,1-11	Anden kjem over disiplane	224	Kved opp, Guds folk, syng høgt i kor	Salmen er ei pinsepreike: Helsing (v 1), forkynning (v 2-4), bøn og tileigning (v 5-8). Den engelske melodien gir salmen meir festpreg enn når han blir sunge til NoS 5-melodien. Passar gjerne etter preika.

Pinsedag			216	Du loge av Guds kjærleikselv	Blix si omsetting av Birgitte Boye sitt høgtidsvers.
2. pinsedag	Joh 3,16-21	Lyset er kome. Den som følgjer sanninga kjem til lyset.	225	Kom, Heilag Ande, himmeltrøyst	Ein pinsesalme med påkalling av Anden, som gjerne kan nyttast vidare utover i treeiningstida. Salmen er innspelt på Bodø Domkor-plata "Brim og bære", der Odd Johan Overøye har gitt den ein vakker ny melodi. Salmen er sløyfa i F08.
Treeinings-sundag	Joh 3,1-15	Jesus og Nikodemus	418	Med Jesus vil eg fara	Her kjem ein Blix-slager, som det finst fleire melodiar til. Den kan nok passe til mange sundagar, men vi set han her på treeinings-sundagen. Salmen fokuserar fint på livet med Jesus frå dåp til oppstode.
2. s. e. pinse	Luk 16,19-31	Den rike og Lasarus	304	Sørg for meg, min Fader, du	Blix har omsett denne salmen av Ludämilia Elisabeth, tett opp til bokmålsteksten. Det er ei tillitsfull bøn om Guds hjelp og omsorg.
3. s. e. pinse	Luk 14,16-24	Det store gjestebodet	341	Sjå, han gjeng inn til syndig mann	Salmen er skriven over Sakkeus-forteljinga (2. rekke). Temaet om gjestebodet bind han og saman med 1.-rekkeleksta. Best kan hende å bruke salmen etter preika. Han har ein fin melodi på NoS 341, men kan og syngjast til NoS 419. Salmen er sløyfa i F08.
4. s. e. pinse	Luk 15,1-10	Gleda over syndaren som vender om	329	Kven vil no meg klaga	Salmen er nok skriven over Rom 8 (22. s. e. pinse), men står og godt til Ef 2. Kan gjerne syngjast før preika.
5. s. e. pinse	Mt 7,1-5	Flisa og bjelken	699	Som du dømer, fær du dom	Salmen har innhald etter Matt 7,1 og høyrer til på denne dagen. God progresjon i versa: Dom, nestekjærleik, nåde.
6. s. e. pinse	Luk 5,1-11	Peter og fiskefangsten	538	Heilag er kyrkja her	Her syng vi om kyrkja. Blix var nok van med meir sjeldan nattverd enn vi i dag (v 5!), men salmen samlar både det ekklesiologiske, det sakramentale og det eskatologiske perspektivet på ein god måte for Aposteldagen.
7. s. e. pinse	5 Mos 30,11-16	Ordet er deg nær, i munn og hjarte	145	Jesus, eg deg trur på ordet	Samanhengen mellom Ordet og Bordet i denne salmen gjer han god å bruke før nattverden, særleg denne gongen når GT-teksta er vald som preiketekst. Salmen er sløyfa i F08.

8. s. e. pinse	Mark 8,1-9	Brønderet	311	Himmelske Fader	På denne sundagen med fokus på Gud sin omsorg, vil vi bruke denne kjende salmen. Men vi vil òg ha med det originale vers 2 (sjå merknad over).
9. s. e. pinse	Mt 7,15-20	Om å kjenne profetane på "frukta"	296	Vår Gud han er så fast ei borg	Dagen sett fokus på forkynnarane og forkynninga. Då høver det å syngje Blix si omsetting av denne klassiske Luther-salmen. Omsettinga i v 4 er vel eit hakk meir vellukka enn bokmålsvarianten i NoS.
10. s. e. pinse	1 Kor 3,10-17	Jesus er grunnvollen	255	Livet lid, til kvelds det hallar	Salmen tar opp tema som vi finn i kollektbøna for dagen, om teneste for nesten og om å stå til rekneskap for det, men salmen ligg elles med sitt alvor nærast domssundagen. Salmen er sløyfa i F08.
11. s. e. pinse	Luk 19,41-48	Jesus gret over Jerusalem og ryddar tempelplassen	544	Gud, sjå frå himmelen til oss	Denne omsettinga av ein Luther-salme kunne og brukast på 9. s. e. pinse. Men han står godt til tekstane for denne dagen, om Gud som ikkje godtar kva som helst, men krev rett lære. Salmen er sløyfa i F08.
12. s. e. pinse	Luk 18,9-14	Tollaren og farisearen i templet	340	Kva tykkjer du om Jesus Krist	Salmen er evangelisk i innhald, med fokus på syndaren som vender om, med tru, anger, vedkjenning og frøse. Salmen er sløyfa i F08.
13. s. e. pinse	Mark 7,31-37	Jesus lækjer den døvstumme	288	Himmelen med all sin her	Skaparverket vitnar om Gud, så Guds namn står "lysande i stråleskrift" for den truande. Alt peikar mot Kristus for den som trur.
14. s. e. pinse	Luk 10,25-37	Den miskunnsame samaritan	780	Syng i stille morgonstunder	Denne salmen kunne vere opningssalme alle sundagar. Vi set han her, så han kan slå an ein optimistisk tone denne dagen når nestekjærlirken skal stå i fokus.
15. s. e. pinse	Luk 17,11-19	Dei ti spedalske og den eine som takka	298	Mi sjel, mi sjel, lov Herren	Blix har omsett denne gamle salmen som er skriven over GT-salme 103 (lesetekst 2.rekke). Han handlar om alt det gode Gud har gjort for oss, som vi aldri må gløyme.
16. s. e. pinse	Mt 6,24-34	Vær ikkje urolege, stol på Gud	561	Her kjem me, Herre, på ditt ord	Dette er eit tillitsfullt salmevers om at vi held oss til Gud og hans ord. Salmen passar til å syngje som innleiing til preika. Salmen er sløyfa i F08.

17. s. e. pinse	Joh 11, 17-27.37-44	Jesus vekkjer opp Lasarus	188	Ljos over grav	På "haustens påskedag" syng vi igjen denne store påskesalmen. "Skapande liv han alt drepende driv, dauden for honom må vika" er ein god kommentar til Lasarus-oppvekkinga.
18. s. e. pinse	Mark 2,18-28	Jesus og sabbaten	419	Jesus, du er den himmelveg	Desse kjende versa har tent som lærestoff for konfirmantar mange tiår. Han er fin å ha med denne dagen når tekstane leiår oss mot Kristus.
19. s. e. pinse	Sal 73,23-28	Gud er mi klippe	779	Sjå, dagen sprett i austerætt	Igjen ein morgonsalme som passar dei fleste dagar, gjerne og til opning denne sundagen.
Bots- og bededag	Hebr 3,7-11	Vi har fått del i Kristus og må halde fast på han	630	Gud, eg er ein syndar stor	Denne skriftemålssalmen har eit språk som ikkje gjer han enkel å bruke i gudsteneste i vår tid, men på Bots- og bededag kan han syngjast. Salmen er sløyfa i F08.
Allehelgensdag	Mt 5,1-12	Sæle er dei	829	Dauden gjennom verdi gjeng	Salmen høyrer til på Helgemessesundagen, eller ved eit dødsleie (v 5!). Han krinsar om sigeren i Kristus og vona for den truande. Blix har òg omsett "Den store kvite flokk" NoS 245, som høver godt denne sundagen.
22. s. e. pinse	2 Mos 3,11-15	Eg er den eg er	513	Renn opp, vår sol, med sæla	Dette er ein "trussundag" der denne misjons- og trussalmen er god å bruke. Salmen er sløyfa i F08.
Siste s. i kyrkjeåret	Mt 25,31-46	Den store domen	859	Renn opp over grav, du signa sol	I denne salmen om sol over grav, med fleire bibelord innvedde, syng vi om livet i Kristi lys og sigeren i han. Han har ein sigerstone som er god å ha med på domssundagen. Salmen er sløyfa i F08.

DEN NORSKE KIRKES LANDSFOND

Av fondets disponible avkastning kan det tildeles økonomisk støtte til beste for kirken og fremme av kirkelige formål. Søknader sendes gjennom vedkommende bispedømmeadministrasjon til Den norske kirkes landsfond, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Postboks 8030 Dep, 0030 Oslo.

Eventuelle forespørsler kan rettes til sekretær for fondet, John Egil Rø, telefon 93 68 85 47, e-post john.egil.ro@oslo.kirken.no.

Søknadsfrist er 1. juni 2011.

Gatekjøkken-fastfood og høy dipp-faktor - dog uten knefall!

AV MORTEN KRAVIK

Var det noen som fikk assosiasjon til en tiltakende tendens innenfor bl.a. Den norske Kirke? Enten er det tidsklemma, hygiene-hysteri, forsøk på lavterskeltilbud eller rett og slett latskap som stenger veien til Bordet, fellesskapsopplevelsen, meditasjonen, for ikke å snakke om roen.

Man tager en disk og en kalk og stiller seg godt plassert foran alterringen og påstår at alt er ferdig; alterbordet er dekket; det er bare å komme! Så er det bare å stille seg i kø, snappe til seg en oblat og dyppe i vei. Det var det! Eller... var det det?

Det sto jo mange bak deg i køen; det var ikke tid til å tenke så mye før menighetens fastfood-måltid var over, og man kan skynde seg ut til søndagens eller hverdagens andre viktige og

interessante gjøremål. Man burde jo være glad for at "det ble tid til" nattverd i gudstjenesten. Det var jo dåp, og da er det store sjanser for at tidsrammen blir "oppbrukt" eller sprengt.

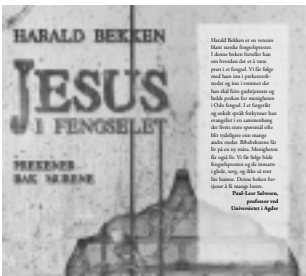
Samtidig forble knefallet ubenyttet (selv om det var innen rimelig rekkevidde dersom ikke liturg og nattverdassistent hadde stått så til de grader i veien). Roen forsvant sammen med følelsen av å bli avspist med en light-utgave av et viktig og nådeformidlende sakrament til minne om Ham som brøt inn i tiden for å gi oss sitt evige, personlige fellesskap. Det var Han som så inderlig lengtet etter å spise sammen med oss. Kanskje han fortsatt lengter?

Jeg håper ikke dette med dipp og tripp blir regelen med dertil følgende argument om både lavterskel og alt dette andre.

Harald Bekken

JESUS I FENGSELET

Prekener bak murene

"En prekensamling som burde være pensum for alle forkynnere! I det hele tatt er dette en prekensamling både til oppbyggelse og inspirasjon, selv for den som aldri har satt sin fot innenfor et fengsel."

Per Eriksen i VL

Kr 278,-

Luther Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

SØNDAGSTEKSTEN

Ernst-Modest Herdieckerhoff og Hilde Barsnes

Grunnlovsdag

17. mai 2011.

Lukas 1,50-53.

Lesetekster: Sal 127,1-2, Fil 4,8-9

1. Stat og kirke = sant?

Å feire nasjonaldagen i kirken med flagg og nasjonalsang var en fremmed, ja, egentlig uøstet tanke for meg før jeg ble kjent med Den norske kirke for 25 år siden. I Tyskland der jeg vokste opp, ble statskirken avskaffet for snart 100 år siden. Siden den gangen har kirkene vært styrt selvstendig og uavhengig av staten. Og der det har vært samarbeid - som for eksempel i spørsmål som religionsundervisning, feltpresttjeneste eller kirkeskatt - har det skjedd ved kontrakter eller avtaler mellom to uavhengige rettssubjekter - til gjensidig fordel. Men kirken i seg selv er ingen statlig etat og er seg meget bevisst sin uavhengighet fra staten. Så det å feire en statlig nasjonaldag i kirken eller blande sammen kirkens og statens symboler, kors og flagg, i en gudstjeneste var ikke aktuelt for meg før jeg kom til Norge. Kirken i Tyskland ser på seg selv som en kirke for folket, men ikke for statsvesenet. Noe av grunnen ligger selvfølgelig i historien med nasjonal-sosialismen da båndene mellom staten og de protestantiske folkekirkene i stor grad var altfor tette. Men det ligger også en teologisk tanke bak: Kirkens embete er et uavhengig vokter-embete overfor stat og samfunn. Derfor må kirken beholde en kritisk avstand til stat og samfunn. I tillegg er vi i dag i Vest-Europa i en

situasjon der kirkens medlemmer ikke omfatter alle statsborgere lenger. Jeg må innrømme at det tok litt tid før jeg våget å nærme meg oppgaven å lede en gudstjeneste på 17. mai, og heldigvis fantes det ingen tradisjon for en slik gudstjeneste i Elverhøy kirke i Tromsø der jeg tjenestegjorde de første årene. Dermed fikk jeg litt tid på meg til å grunne over disse tingene. Men etter hvert lærte jeg at det faktisk er mulig for kirken å forkynne evangeliet uavhengig og uten innblanding også på 17. mai. Jeg lærte at nasjonalismen i Norge stort sett er en inkluderende nasjonal stolthet som ikke ekskluderer mennesker fra andre land og kontinenter - selv om det i VM-tider av og til kan ta litt av også her til lands. Og 17. mai er en festdag der en gleder seg over frihet og uavhengighet, altså positive verdier, uten å rakke ned på mennesker med annerledes, rase eller kulturell og religiøs bakgrunn. Statskirken er riktignok en anakronisme som egentlig hører enevoldstiden til, men det er en anakronisme som i Norge frem til i dag har fungert meget bra.

2. Nåde for alle:

Av det som gjør Lukas spesielt i forhold til andre evangelier, kan nevnes tre ting:

Først og fremst: Frelsen og nåden er kommet til alle. Jesus er kommet til hele verden så alle mennesker kan tro og nås av Guds kjærlighet og nåde. Allerede i forhistorien presenteres det ufødte Jesusbarnet som hele verdens frelser. Særlig i de delene som er særstoff for Lukas,

blir dette tydelig: Ingen er for fjern for nåden (kap 15,1ff.). Alle kan få tilgivelse (kap 15,11ff eller 19,1ff); fattige og neglisjerte mennesker omfattes av Guds kjærlighet (kap 16,19ff.), om det så skjer i livets aller siste øyeblikk (kap 23,39ff). Nåden vises alle uavhengig av kjønn (kap 10,38ff), nasjonalitet (kap 17,11ff), fysisk eller psykisk funksjonsnivå (kap 8,26ff og kap 18,35ff). Men tro uten kjærlighet stenger døren til nåden (kap 18,9ff og 20,45ff).

Lukas er opptatt av sosial rettferdighet. Stadig kan vi lese om forholdet mellom fattig og rik og om hvordan forholdene skal bli snudd på hodet i møte med Gud. Mammon derimot hindrer mennesker i å nå Guds rike (kap 12,13ff og 16,19ff).

Gud griper konkret inn i menneskenes historie. I den enkeltes lille historie (kap 1,5ff og 1,26ff), og i verdenshistorien (kap 2,1ff og 3,1f), i mikrokosmos og makrokosmos. Ifølge Lukas er det mulig å oppdage Guds spor i historien.

Lukas har så å si skrevet et inkluderings- og integreringsevangelium der bare rike og fariseere står i fare for å ekskludere seg selv, et evangelium som inneholder nåde for alle: syndere, slitere, fattige, fremmede, syke og oversette - med andre ord vanlige mennesker med sine vanlige liv som leves på godt og vondt. Det skal vi ha i bakhodet mens vi jobber videre. Ut fra alt dette kan vi ikke feire nasjonaldagen med bare et selvtilfreds klapp på egen skulder.

3. Forhistorie:

Jesus er ikke født ennå, Maria er så vidt blitt gravid. Likevel er bibelavsnittet som teksten er hentet fra, full av forventningsfulle beskrivelser om hvem Messias er. To uavhengige forteller-tråder ligger først ved siden av hverandre: Omstendighetene rundt fødselen til Johannes døperen og omstendighetene rundt Jesu fødsel. Disse to trådene føres sammen i fortellingen om møtet mellom to kvinner som på mirakuløst vis er blitt mor til hvert sitt spesielle barn. For Maria er dette møtet også en bekrefteelse på det hun tidligere har opplevd da hun fikk besøk av engelen med beskjed om at hun skulle føde Messias, og hun stemmer i en vakker hymne der hun priser sin Gud for alt han har gjort for henne og for folket. Det er denne hymnen vår pretekst er hentet fra.

4. Guds spor i historien:

Marias hymne er i form og innhold tydelig inspirert av lignede lovsanger i Det gamle testamente, særlig Hannas lovsang i 1 Sam 2,1-10. Og akkurat som Hanna ser også Maria på det som er skjedd, som et ledd i en større helhet i Guds frelseshistorie. Ingenting er tilfeldig, for Gud har en langsiktig plan, og Maria får være en del av denne planen.

Men det er først i etterkant en kan se Guds spor i historien. Dette kjenner vi også fra Israels historie. Særlig etter gjenoppbyggingen av Jerusalem har man tolket sin historie som Guds historie med folket. Så kanskje kan det bli relevant også for oss å lete etter Guds spor i historien til vårt eget land. En som har gjort det for Norges vedkommende, er Elias Blix i salmen "Gud signe vårt dyre fedreland" (NoS 739). Det kan være predikantens oppgave å peke på andre øyeblikk der Gud kan ha grepet inn "med sin sterke arm" (v 51). I hvilke deler i vår politiske historie kan vi oppdage at herskere ble støtt fra tronen? 1814, 1905, 1945? Hva med Norges sosialhistorie? Finnes det eksempler der fattige ble mettet med gode gaver og rike sendt tomhendt fra bordet?

5. Guds oppdrag i fremtiden:

Både troen vår og vår historiske arv forplikter oss til fortsatt kamp for verdiene som forfedrene våre har opparbeidet, inspirert av troen på den treenige Gud eller en allmenn rettferdighetssans. Disse verdiene er bestandig under press. Derfor er det også i dag vår fremste oppgave å arbeide for gode, demokratiske strukturer og for rettferdighet. Ingen av dem er noen selvfølge og må aktivt bevares så ikke maktmennesker kan ta seg til rette i kirke og samfunn. Derfor er det til tider på sin plass å minne hverandre om at alle mennesker i lys av troen på Kristus har samme verdi. Alle er Guds elskede barn uansett bakgrunn, politisk ståsted, livssyn, nasjonalitet eller hudfarge.

I motsetning til på Elias Blix sin tid lever vi i dag i et materielt sett meget rikt samfunn. Men er vi alltid like trygge på at ikke egoismen overtar for nestekjærligheten? Ingen advarer så sterkt mot farer ved rikdom som Lukas. Hva bruker vi velstanden vår til? Bilene og husene blir stadig større, feriereisene mer og mer

eksklusive og hyppige. Likevel vil vi i årets valgkamp først og fremst få høre hvor ille vi egentlig har det i dette landet. Og hva med våre øyne og ører? Hører vi vår nestes rop; ser vi vår nestes nød, selv om han eller hun bor i Sentral-Afrika, Midtøsten eller Sør-Amerika? I følge Lukas er det kjærlighet og omsorg som fører oss nærmere Gud, mens det er rikdom, egoisme og grådighet som stenger døren til Guds rike. Også i dag trenger vi Guds ord som forkynner de viktigste verdiene vi har, så vi kan leve virkelig gode liv, og ikke minst trenger vi Guds tilgivelse så til og med vi rike norske kameler kommer oss gjennom nåløyet til Guds rike når vår tid på denne jorden er over. Men heldigvis lover Gud nåde for alle.

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
Sokneprest i Skårer

4. søndag etter påske

22. mai 2011

Prekentekest: Joh 16, 5-15

Lesetekster: Esek 36, 26-28; Jak 1, 17-21

Det gode gjør avskjeden vond

Avskjeder gjør meg ofte trist, men det er også utrolig viktig å gjøre det ordentlig. Jeg har valgt å bo med hele Atlanterhavet mellom meg og de fleste av min familie og mine venner. Det betyr avskjed og separasjon for lange perioder, pluss en lang flytur til å tenke over det, hver gang. Men det er utrolig viktig for meg å si ordentlig "ha det", når jeg drar; selv om det øyeblikket gjør meg uendelig trist, gjør det meg uendelig glad også. Glad for å ha noen å savne og som det er trist å skilles fra - bånd som ikke rives av selv om det er både hav og land, tidsforskjeller og lange flyreiser mellom dem jeg er glad i, og meg. Det var vanskelig å forestille seg helt hvordan det kom til å være å bo her i New York, langt borte fra Norge, og man må først oppleve og erfare det før en skjønner helt hvordan det er.

Jesus prøvde å forberede disiplene på at han skulle reise fra dem, og han ser at når han begynner å snakke om det, blir de triste og fulle av sorg. Avskjed er trist! Men avskjed med noen man er glad i, bærer også alltid en annen dimensjon i seg, nemlig at det er noe godt der, som man synes det er vondt og skilles fra. Det er jo det gode som gjør avskjeden vond, både her i livet og når vi skal ta avskjed ved en grav.

Men kjærlighetens bånd rives ikke av selv om det kan være mye som skiller oss, slik kjærlighetens bånd mellom oss og Jesus heller ikke ble revet av da han dro tilbake til himmelen; det ble bare sterkere. Separasjonen ga en helt ny dimensjon til vårt forhold til Gud; vi ble gitt Den Hellige Ånd som er nærvær i fravær, liv, sannhet, veileder, forkynner og trøster. "All god gave og all fullkommen gave kommer ovenfra, fra ham som er himmellysenes Far. Hos ham er det ingen forandring eller skiftende skygger." (Jak 1)

Faderen, Sønnen og Parakleten

Vår tekst er tett knyttet sammen med den første delen av avskjedstalen hos Johannes i 15,18-27. Disiplene vil møte en virkelighet som er

fiendtlig innstilt til dem, og Jesus vil at de skal være forberedt på det slik at de ikke skal bli ført til fall. I versene etter vår tekst, 16,16-24, hører vi om sorgen som skal vendes til glede.

Vers 4b-11 Parakleten skal dømme verden

Introuksjonen til denne delen plukker opp noen av formuleringene fra tidligere, en referanse til Jesus sin *tauta lalein*: "Dette har jeg sagt dere," i 14,25 og 15,11 blir til *tauta eipon*: "Jeg fortalte dere ikke dette," i 16,4b og plukker opp *eipon* fra 4a. Kontrasten mellom da Jesus var med dem, og hans snarlige avskjed blir på den måten repetert her.

Kontrastene fortsetter i fortellingen om at Jesus ord har forårsaket sorg hos disiplene i vers 6, som er det motsatte av 15,11: "Dette har jeg sagt dere for at min glede kan være i dere og deres glede kan være fullkommen."

Vers 7: "Det er det beste for dere at jeg går bort." Jesus sier på nytt at de skal være glade for at han drar, og refererer til den guddommelige plan at Parakleten skal komme til dem, som kan assosieres med Åndens komme som ikke kan skjye før Jesus er blitt herliggjort.

Vers 8-11: Funksjonene til Parakleten i denne teksten er juridiske. "*Elenchein peri*" kan bety, bringe frem i lyset, avdekke, dømme. Mens paraklet vanligvis antyder en advokat eller forsvarer, har den johanneiske tradisjon gjort "forsvareren" for Israel, Moses til Israels anklager/aktør. Uttrykket "Sannhetens ånd" lenket sammen med Parakleten hos Johannes kan referere både til en guddommelig veiledning for de rettferdige og til indre ransaking som dømmer synderen. Joh 3,20 snakker om dem som gjør det onde og hater lyset og kommer ikke til lyset for at deres gjerninger ikke skal bli avslørt. Og i 8,46 brukes det samme ordet, *elenchein*, når han utfordrer folket til å dømme ham for synd. Johannes 12,31 taler om at korsfestelsens time er dommens time for "denne verdens fyrste". Med Parakletens komme er rettsaken mellom Jesus og verden blitt bestemt i Jesu favør. Synden verden er dømt for, er mangel på tro, og det kan ses gjennom hele evangeliet: 3,19,36, 8,21-24, 15,22-25.

Vers 8: rettferdighet: Denne termen opptrer kun her, men Joh 5,30 bekrefter at Jesus som alltid gjør viljen til ham som har sendt ham,

dømmer med rettferdighet, og referansen til det som hendte i 7,24: "Døm ikke etter det dere ser, døm heller rettferdig," utfordrer dem som vil fordømme Jesus fordi han helbredet på sabbaten, til å ikke dømme ut fra det de ser, men etter en rettferdig dom. Siden Jesus går tilbake til Faderen, beviser han at han er Guds Sønn, og "rettferdigheten" til dem som fordømte ham, er tilbakevist som falsk.

Vers 10: "Dere ser meg ikke lenger." Disse ordene motsier 14,19: "Snart ser ikke verden meg lenger. Men dere skal se meg, for jeg lever, og dere skal også leve," men er et ekko av dommen som er sagt over dem som har fordømt Jesus i 8,21; "Jeg går bort, og dere skal lete etter meg, men dere skal dø i deres synd."

Vers 11: "denne verdens fyrste". Dette verset knytter an til den falske dom som er gjort av verden, til dens "hersker" som også er fordømt, 8, 42-47 (De som søker å ta livet av Jesus, gjør sin fars gjerninger, djevelen).

Vers 12-15: "Parakleten vil veilede dere til hele sannheten." Slik som i 14,25-26 spiller Parakleten en viktig rolle i fellesskapet. Den skal veilede disiplene i fremtiden siden Jesus ikke har kunnet fortelle dem alt de trenger å vite, og de har heller ikke vært i stand til å forstå hans ord og handlinger før hans herliggjørelse.

Vers 13: "hele sannheten". Sannheten som Parakleten skal veilede fellesskapet i, har den sammen mening som ellers i evangeliet: Tro på Jesus som åpenbaringen av Gud, og han som taler Gud ord. Parakleten hjelper fellesskapet til å oppfylle befalingen i 8,31-32: "Hvis dere blir i mitt ord, er dere virkelig mine disipler. Da skal dere kjenne sannheten og sannheten skal gjøre dere fri."

Forfatteren av denne delen gjør det også veldig klart at Parakleten er ikke en kilde til ny åpenbaring ved å insistere, slik Jesus gjorde at Parakleten snakker ikke på egne vegne (7,17-18, 8, 28, 14,10). Hans oppgave er å herliggjøre Jesus og ta det Faderen har gitt Jesus, og forkynde det for disiplene.

Nærvær og fravær

Et av de største mysterier i troen er at Gud valgte nærhet og relasjon med oss ikke bare ved at Jesus kom, men også ved at han dro.

Gud er over og bortenfor oss, vårt hjerte og vår forstand, våre følelser og tanker, våre for-

ventinger og begjær, våre opplevelser og erfaringer som er og gjør opp vårt liv. Allikevel er Gud midtpunktet i alt dette. I bønnen kan vi oppleve at Guds nærvær og fravær ikke lenger kan skilles fra hverandre. I bønn er Guds nærvær ikke skilt fra Guds fravær og Guds fravær ikke skilt fra Guds nærvær. Guds nærvær er bortenfor all vår erfaring av samvær og fellesskap og kan derfor også lett tolkes av oss som fravær. Guds fravær, på den andre side, er ofte så dyptfølt og eksistensielt at det leder til en ny opplevelse av Guds nærvær. Når Jesus sa ordene: "Min, Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?" berøres den dypeste ensomhet og den fulle aksept hverandre. I det øyeblikket av total tomhet ble alt fullført. I den timen av dypest mørke kunne nytt lys ses. Det vi kunne se, var døden, og det som skjedde, var at nytt liv ble bekreftet. Der Gud fravær tydeligst ble ropt ut, ble Guds nærvær på den dypest måte åpenbart. Når Gud gjennom at Jesus ble menneske, fritt valgte å dele vår mest smertefulle opplevelse, det guddommelige fravær, ble Gud nærværende for oss. Det er det mysteriet dagens tekst leder oss inn.

"Nå går jeg til ham som har sendt meg, men ingen av dere spør: 'Hvor går du?' For sorg har fylt hjertet deres, fordi jeg har sagt dere dette. Men jeg sier dere sannheten: Det er det beste for dere at jeg går bort. For dersom jeg ikke går bort, kommer ikke Talsmannen til dere. Men går jeg bort, kan jeg sende ham til dere."

Preken

Denne teksten er spekket med innhold, meningsbærende ord og tema. Som alltid er det da viktig å velge fokus, og være tro mot ens valg. I en slik tekst vil vi alltid la oss berøre av ulike ting, og det er fint, men noen ting kommer vi heller ikke utenom.

Guds nærvær og fravær er et mysterium og derfor både en kilde til trygghet fred, men også frustrasjon og tvil. Jeg ville startet med å dele noen egne erfaringer knyttet til det av rent jordisk karakter, slik jeg innledet med helt først. Vi trenger å hekte oss på noen erfaringer vi kan kjenne igjen, for å kunne henge med når en så går videre inn i hva Jesus nærvær og fravær er, hva det betyr for oss, og hvordan det oppleves.

Hva er synden? Synden er at de ikke tror på meg!

Hvilke løfter gir Jesus oss om Ånden?

Kjærlighetens bånd som aldri rives av!

"Jeg vil gi dere et nytt hjerte og la dere få en ny ånd inne i dere. Jeg vil ta steinhjertet ut av kroppen deres og gi dere et kjøtt hjerte isteden."

Prekenteeksten er en utrolig flott tekst, og lesetekstene kan også trekkes inn, men samtidig en svært utfordrende tekst og preke over.

Jeg tror de fleste av oss trenger litt tid til å komme på innsiden av denne hver gang den møter oss, for alle står vi sammen i møte med Guds storhet og kjenner oss små og store samtidig. Begrepene rommer mer enn vi kan fatte, og så skal vi formidle ved Guds hjelp kontrastenes nåde. At avskjeden har gleden i seg, fravær er nærvær, og døden bærer livet.

Gudstjenesten

Jeg vil oppmuntre til å skrive en forbønn denne søndagen og bruke Salmer 97 nr 49 som menighetsvar og bønnevers. Den kan synges to eller tre ganger, og så kan en ha så mange bønner en vil, innimellom.

Salmeforslag å plukke fra

Norsk salmebok 765, 552/53, 99, 104, 208/09, 214, 223, 228, 654, 650, 336.

Salmer 97, 27, 41, 121, 28, 62, 32, 103.

HILDE BARSNES
Sjømansprest, New York

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

TILSETTINGER

Oslo bispedømme

Det informeres herved at Eike-Lennart Christoph Ziller-Off i bispedømmerådsmøte den 14. februar ble tilsatt som kapellan i Bærum prosti med Bryn sokn som tjenestested, Oslo bispedømme. Han har takket ja til jobben.

Stavanger bispedømme

Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 08.03.2011 Gunn Heidi Dybdahl som ny undervisningsrådgiver. Hun har tatt i mot stillingen.

1. februar begynte Ragnhild Halle i nyopp-rettet stilling som kulturrådgiver.

SØKERE

Borg bispedømme

*Følgende har søkt embetet som prost i Vestre Borge-
syssel prosti i Borg bispedømme. et er 8 søkere til
embetet.*

Beisvåg, Ola, sokneprest i Grorud sokn, Oslo, f. 1949

Dittmann, Lillian Mortveit, vikarprest i Bøler menighet, Ås, f. 1958

Haga, Kjetil, kirkefagsjef ved Borg bispe-
dømmekontor, Dilling, f. 1967

Magnus, Dagfinn, ledende prest i Church of the Annunciation, New Orleans, USA, f. 1953

Osberg, Ingvild, prostiprest i Vestre Borge-
syssel prosti, Rygge, f. 1965

Osberg, Tor Bjørn Andresen, sokneprest i
Rygge sokn, Rygge, f. 1963

Røyneberg, Eldrid Eide, vikarprest i Follo
prosti, Son, f. 1961

Selvik, Trond Tveit, sokneprest i Hamar Dom-
kirkesokn, Hamar, f. 1948

Stavanger bispedømme

*Søkerliste, Sokneprest med Høyland sokn som sær-
lig tjenestested.*

Unntatt offentlighet, mann

Fevang, Einar Martin (47) mann, ekstravakter
ved barne-og ungdomspsykiatriske avde-
linger ved SUS, Stavanger

Furali, Sjur Atle (31) mann, prestevikar (Stifts-
praksis), Stavanger

Røstvik, Ragnhild Marie (59) kvinne, vikar-
prest, Stavanger

Saltveit, Lars Bjarne (59) mann, res. kap.
Sandnes

LEDIG STILLING

Hamar bispedømme

*har ledig stilling som sokneprest i Nord-Gud-
brandsdal prosti med tjenestested Kviken og Sødorp
sokn. Se fullstendig utlysning på www.nav.no eller
kirken.no/hamar.*

Søknadsfrist 20. april 2011.

Reformasjonsprosjektet Austrått 1537

– et norsk bidrag til Luther 2017

Reformasjonsprosjektet Austrått 1537 har gleden av å invitere til det andre årlige seminaret i prosjektets seminarrekke viet tematikken reformasjonen i Norge og vår lutherske arv. Tittelen for årets samling er «Luther, samfunnet og mennesket» og vi spør: Hva gjorde reformasjonen med det norske samfunnet?

Ørland Kultursenter, Brekstad, 27. – 28. april 2011

NOEN AV BIDRAGSYTERNE: Biskop Tor Singsaas, Nidaros, Professor Steinar Imsen, NTNU, Professor Tarald Rasmussen, UiO
Gen.sekr. Berit Hagen Agøy, Mellomkirkelig Råd, Dr.art. og historiker Anne Irene Riisøy
Universitetslektor Linda Helen Haukland, UiN
Førsteamanuensis Svein Ivar Langhelle, UiS
Journalist Arne Guttormsen, Vårt Land

Påmelding innen 8. april 2011 til
kultursenter@orland.kommune.no

Pris inkl. enkeltrom og måltider
på Ørland Kysthotell: kr. 1.950,-
Seminar med måltider: kr. 1.000,-
Kun seminar: kr. 500,-

For mer info og program:
www.reformasjonen.no

ØRLAND KULTURSENTER

ARRANGØR: Ørland Kultursenter i samarbeid med Nidaros biskop, Austråttborgen og Ørland menighetsråd

Aktuell bok fra Luther Forlag!

Jens Olav Mæland

GLEMT AV SINE EGNE

Rapport fra de kristnes situasjon i Det hellige land

Et vekkerrop til norske kristne!

"Har vi glemt våre kristne søsken i Palestina? Mange av dem har emigrert slik at den kristne befolkningen i Det hellige land er dramatisk redusert. Mæland viser oss at de bibelske landløftene ikke kan brukes som unnskyldning for at elementære menneskerettigheter settes til side. Hans bok er et vekkerrop til norske kristne og til alle Israel-venner: 'Du må ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer deg selv!'"
Professor Hans Kvalbein, MF

"Boken er balansert og kjemisk fri for antisemittisme. Men den lodder situasjonen på dypet. Den historiske gjennomgangen gir en god oversikt over utviklingen i området. Boken er full av informasjon og kunnskap."
Prest Oddvar Tveito i LK.

Kr 248,-

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad, kapellan Sunniva Gylver og universitetslektor Sjur Isaksen.
Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og sendes på e-post til ovenstående adresse.

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Halvårsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemøduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
  2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1000,- +mva
  3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2000,- +mva
  4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2000,- +mva
  5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2500,- +mva
  6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3000,- +mva
  7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1500,- +mva

ISSN 0332-5431

